

Nederlandse Voedsel- en
Warenautoriteit
Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Reacties van sectororganisaties op conceptrapport 'Advies van de directeur bureau Risicobeoordeling & onderzoek over de risico's van de sierteeltketen'

Referentie: TRCVWA/2020/6437

Een conceptversie (zonder bevindingen, conclusies en adviezen) van het rapport 'Advies van de directeur bureau Risicobeoordeling & onderzoek over de risico's van de sierteeltketen' is voorgelegd aan organisaties die betrokken zijn bij de sierteeltketen, ter beoordeling op feitelijke onjuistheden en onduidelijkheden.

De volgende organisaties zijn ingegaan op het verzoek om het conceptrapport te beoordelen op feitelijke onjuistheden en onduidelijkheden:

- Agrodīs toeleveranciers land- en tuinbouw
- College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb)
- Glastuinbouw Nederland
- LTO Nederland
- Naktuinbouw
- Plantum
- Royal FloraHolland

In onderstaande tabel zijn de ontvangen reacties en de respons van BuRO op elke reactie samengevoegd.

Nr. 1	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	n.v.t.
Hoofdstuk & paragraaf	n.v.t.
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	Ik mis in het rapport een beschrijving van de wijze waarop toezicht gehouden wordt door NVWA en keuringsdiensten bij productie, import en export. Regelmatig lees ik dat bij bepaalde onderwerpen wetgeving om te handhaven ontbreekt, maar nergens wordt iets verteld over de feitelijke wijze waarop toezicht wordt gehouden. Risico's zijn naar mijn mening door de behoorlijk intensieve toezichtsystematiek al redelijk in de hand, maar het zou ook mogelijkheden kunnen bieden om te verbeteren.
Voorstel	
Argumentatie	
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Er ontbrak inderdaad een paragraaf over de instanties die toezicht houden. In bijlage 3 (Risicobeoordeling van voor planten schadelijke organismen: wetgeving, afbakening en methodiek) is een paragraaf (3.4) toegevoegd waarin staat beschreven welke instanties toezicht houden op de uitvoering van fytosanitaire wet- en regelgeving.

Nr. 2	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	n.v.t.
Hoofdstuk & paragraaf	n.v.t.
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	Wat ik jammer vind is dat er vooral teruggekeken wordt en wat weinig vooruit. Het wordt daarmee wat historisch. En dat er vooral naar Nederland zelf is gekeken en minder (althans dat is mijn indruk) naar informatie die elders beschikbaar is. Daarmee is de hoeveelheid informatie over wat ons te wachten staat/zou kunnen staan (aan ziekten, exoten, natuur/milieu risico's, volks- en diergezondheidsrisico's) betrekkelijk gering. Ik kan me voorstellen dat ook in andere landen (denk aan USA, andere EU landen, Japan, Australië/Nieuw Zeeland) relevante informatie over potentiële risico's te vinden is. Maar mogelijk was dat niet de opdracht.
Voorstel	
Argumentatie	
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	Om iets te kunnen zeggen over de toekomst is een analyse van historische data belangrijk. Voor wat betreft plantgezondheid (bijlage 5) zijn op basis van o.a. vondsten en onderscheppingen van quarantaineorganismen (Q's), nieuwe schadelijke organismen in het verleden en huidige wet- en regelgeving inschattingen gemaakt over de waarschijnlijkheid van nieuwe introducties van Q's en nieuwe schadelijke organismen. Hierbij is ook gekeken naar vondsten in andere EU-lidstaten en uitbraken in derde landen. BuRO heeft bij de horizonsscanning van nieuwe schadelijke organismen niet uitputtend onderzoek gedaan zoals ook aangegeven in bijlage 3 (Risicobeoordeling van voor planten schadelijke organismen: wetgeving, afbakening en methodiek). BuRO heeft, zoals beschreven in dezelfde bijlage, gebruik gemaakt van bestaande internationale 'alert systems' en kennis bij NVWA-deskundigen. In de hoofdttekst (tabel met meer dan 20 organismen) en in bijlage 5 staan voorbeelden van nieuwe fyto-sanitaire bedreigingen. Historische gegevens laten ook het risico zien van nog onbekende en weinig bekende organismen. Het risico van onbekende en nog weinig bekende organismen en ziekten wordt in de samenvatting nu meer benadrukt. De tekst is tevens geactualiseerd met informatie uit een recent publicatie (Jung et al., 2020) waarin 21 nieuwe Phytophthora taxa zijn geïdentificeerd in het herkomstgebied van Phytophthora ramorum. Voor wat betreft invasieve exoten is gebruik gemaakt van de gegevens van een horizonsscanning-project dat de NVWA in 2014 heeft laten uitvoeren (Matthews et al., 2014). Met betrekking tot dier- en volksgezondheid is in de literatuur en op internet gezocht naar schadelijke organismen inclusief mogelijke nieuwe bedreigingen (Bijlage 7).

Nr. 3	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Inleiding
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Veel gebruikte termen staan ook gedefinieerd in de voetnoten in de hoofdstuk.
Voorstel	Veel gebruikte termen staan ook gedefinieerd in de voetnoten in de hoofdstuk. Een belangrijke disclaimer hierbij betreft het feit dat natuur dynamisch is, terwijl deze risico analyse een statische momentopname voor staat in plaats en tijd.
Argumentatie	Natuur is dynamisch en niet statisch (zwart/wit). Een belangrijke randvoorwaarde om mee te nemen.
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	Natuur kan zich in de tijd inderdaad ontwikkelen en aanpassen aan veranderende omstandigheden. Daarbij kan nog steeds onderscheid worden gemaakt tussen uitheemse en inheemse soorten. Voor het bepalen of een plant inheems of uitheems is, is in de risicobeoordeling gebruik gemaakt van de Standaardlijst Nederlandse Flora 2003 (Tamis et al.,2004): uitheems zijn alle planten waarvan de indigeniteits-code niet gelijk was aan 'i' (= oorspronkelijk inheems). De lijst met uitheemse soorten is aangevuld met alle bekende uitheemse soorten die sindsdien in Nederland in het wild zijn waargenomen en die zijn opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF, 2018). Deze informatie is toegevoegd aan de hoofdstuk en de bijlage.

Nr. 4	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Inleiding
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	De sierteeltketen kan worden opgedeeld in vier schakels: veredeling, vermeerdering (productie van zaden, stekken en ander teeltmateriaal), productie (productie van planten, siervruchten, snijbloemen en snijtakken), en handel (import/export).
Voorstel	De business-to-business (b2B) sierteeltketen kan worden opgedeeld in vijf schakels: veredeling, vermeerdering (productie van zaden, stekken en ander teeltmateriaal), productie (productie van planten, siervruchten, snijbloemen en snijtakken), bloemenveiling en handel (inclusief import/export) en afzet (bloemist, supermarkt, groothandel, bouwmarkt, tuincentrum)
Argumentatie	De meeste invloed in de B2B keten hebben de retailers, zoals doormiddel van bovenwettelijke lijsten met toegestane gewasbeschermingsmiddelen. Daarnaast speelt de bloemenveiling een belangrijke rol in de sierteeltketen. Daarnaast ontbreekt argumentatie om geen business-to-consumer (B2C) mee te nemen als onderdeel van de keten. In risicobeoordeling voor volksgezondheid speelt consumentengedrag ook een rol.
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	De bloemenveiling is niet als aparte schakel benoemd. Op de veiling gaat het ook om verhandeling van producten. In de schakel 'verhandeling' is wel toegevoegd: 'veiling, handel, detailhandel'. Met pijlen is aangegeven dat import en export kan plaatsvinden vanuit elke schakel. B2B: aan bijlage 8 is een paragraaf toegevoegd over private keurmerken. Consumentengedrag valt buiten de afbakening met uitzondering van het eten van planten die bedoeld zijn als sierplant. Dit is nu expliciet aangegeven in de afbakening.

Nr. 5	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	Inleiding
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Achtereenvolgens komen aan bod: -beschrijving sierteeltketen, - onderzoeksvragen, -afbakening, -aanpak, -risicobeoordelingen, - bevindingen en adviezen
Voorstel	Achtereenvolgens komen aan bod: -beschrijving sierteeltketen, - onderzoeksvragen, -afbakening, -methodieken, -aanpak, - risicobeoordelingen, -bevindingen en adviezen, -discussie
Argumentatie	Een rapport van wetenschappelijke kwaliteit behandelt ook transparant alternatieve methodieken en geeft reflectie voor andere visies weer in de discussie.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	BuRO gebruikt internationaal afgesproken methodieken

Nr. 6	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Inleiding
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	....
Voorstel	BuRO heeft de risicobeoordeling sierteeltketen uitgevoerd overeenkomstig de Wet Onafhankelijke Risicobeoordeling NVWA. Hierbij spelen drie criteria een rol: - wetenschappelijke kwaliteit; - onafhankelijkheid; -transparantie van de risicobeoordeling
Argumentatie	De criteria van het wettelijk beoordelingskader worden niet weergegeven. Vervolgens ontbreekt ook de toelichting van deze criteria. Deze criteria in een risicobeoordeling meegeven betreft een voorwaarde.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	BuRO gebruikt internationaal afgesproken methodieken. De criteria (wetenschappelijke kwaliteit en onafhankelijkheid) staan genoemd in bijlage 1 waarnaar in de hoofdstuk wordt verwezen. 'Transparantie' staat niet in de Wet Onafhankelijke Risicobeoordeling). 'Transparantie' is onderdeel van het criterium wetenschappelijke kwaliteit.

Nr. 7	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	Inleiding
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	duizend genera, 55 lidstaten
Voorstel	duizend geslachten. Bronvermelding
Argumentatie	NL term gebruiken. En welke bron
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	In hoofdttekst en bijlagen is de term 'genus' door 'geslacht' en 'genera' door 'geslachten' vervangen. De bron (NVWA-importdatabase) is toegevoegd.

Nr. 8	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	Inleiding
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	soorten en genera
Voorstel	geslachten en soorten
Argumentatie	NL termen en volgorde anders/logischer
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	De term 'genus' en 'geslacht' zijn uitwisselbaar, maar in de hoofdttekst en de bijlagen worden nu consequent de Nederlandse term 'geslacht' gebruikt. De volgorde in het betreffende zinsdeel is ook aangepast.

Nr. 9	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	Beschrijving sierteeltketen
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Daarnaast is er binnen de EU een grote interne handel aan sierteeltproducten; voor de meeste soorten en genera zijn hierover geen cijfers beschikbaar
Voorstel	Daarnaast is er binnen de EU een grote interne handel aan sierteeltproducten; voor de meeste soorten en genera zijn hierover de volgende cijfers beschikbaar: XXXX
Argumentatie	Ook binnen de EU zijn veel cijfers beschikbaar, zoals bij VBN, Royal FloraHolland, VGB, Anthos en KAVB. Graag meer data toevoegen.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Er zijn bij BuRO geen openbare databases bekend met handelsdata op het niveau van geslacht of soort. De tekst is gewijzigd in: "voor de meeste soorten en geslachten zijn geen openbare data gevonden over handelsvolumina tussen lidstaten. Eurostat geeft voor een aantal plantengroepen invoer en uitvoercijfers tussen landen, maar op enkele uitzonderingen na niet op het niveau van soort of geslacht."

Nr. 10	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	Beschrijving sierteeltketen
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Afhankelijk van de teelt passen ze gewasbeschermingsmiddelen en biociden toe en zetten ze biologische G15 in
Voorstel	Geïntegreerde gewasbescherming (IPM), waarmee de toepassing van chemische gewasbeschermingsmiddelen wordt teruggebracht, is de norm in de land- en tuinbouw van vandaag. Met IPM worden 8 basisprincipes voor duurzame gewasbescherming gecombineerd ingezet om ziekten en plagen te voorkomen of te beheersen. Ondernemers zetten vooral in op het gebruik van middelen met weinig milieueffecten (58%), het voorkomen van resistentie (69%) en monitoring (71%). Telers kunnen er ook voor kiezen om hun product biologisch of ecologisch te telen, wat neerkomt op telen volgens de eerste vier IPM stappen.
Argumentatie	Het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen betreft een gereguleerd proces (EU 128/2009)
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	De formulering was iets te algemeen en kon daardoor fout worden gelezen. Het gaat erom dat de toepassing van middelen tussen teelten varieert. De tekst is gewijzigd: "Tussen teelten zijn verschillen in toepassing van gewasbeschermingsmiddelen, biociden en biologische bestrijders".

Nr. 11	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Afbakening
Organisatie	Agrodis
Te corrigeren tekst	Bij de risicobeoordeling van de sierteeltketen is gekeken naar risico's voor de plantgezondheid, de natuur, het milieu, de volksgezondheid en de diergezondheid. Risico's die ontstaan tijdens fasen in de sierteeltketen die buiten Nederland worden uitgevoerd, vallen buiten de afbakening.
Voorstel	De fasen die buiten Nederland plaats vinden betrekken bij het onderzoek en derhalve niet buiten de afbakening laten vallen.
Argumentatie	De sierteeltketen is sterk internationaal georiënteerd. De fasen die buiten Nederland plaats vinden zijn dan ook zeer relevant. Deze afbakening is in de ogen van de vereniging Agrodis niet correct. Dit doet de sierteeltketen geen recht als deze afbakening wordt gehanteerd en daarmee de fasen in de sierteeltketen die buiten Nederland worden uitgevoerd niet worden meegenomen.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Er is ervoor gekozen om alleen naar de risico's voor Nederland te kijken en dus niet naar de risico's van de sierteelt in andere landen. De NVWA moet toezien op de productieketen in Nederland en niet op die in andere landen. De risico's van sierteeltproducten die worden ingevoerd en geïmporteerd vallen wel binnen de afbakening. Gerelateerd aan de risico's van geïmporteerde producten wordt wel het gewasbeschermingsmiddelengebruik in een aantal derde landen genoemd in bijlage 8.

Nr. 12	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Beschrijving sierteeltketen
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	figuur 1
Voorstel	maak gebruik van figuur 2.1 uit LEI rapport LEI 2014 -043 waarin de ketenstructuur glastuinbouw is geschetst
Argumentatie	de schematische schets van de ketenstructuur in dit LEI rapport kan ook als model voor de sierteeltsector worden gebruikt. Het schema is uitgebreider dan het schema in figuur 1 en omvat tevens de internationale context van de keten
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	In de schakel 'verhandeling' is toegevoegd: 'veiling, handel, detailhandel'. Met pijlen is aangegeven dat import en export kan plaatsvinden vanuit elke schakel.

Nr. 13	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Beschrijving sierteeltketen
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Figuur 1. Schema van de sierteeltketen
Voorstel	Figuur 1. Schema deel van de sierteeltketen
Argumentatie	Dit betreft slechts een ongebruikelijk deelschema. Benoem het op deze wijze, of toon de gehele keten. Zie ook reactie LTO NL.
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	In de schakel 'verhandeling' is toegevoegd: 'veiling, handel, detailhandel'. Met pijlen is aangegeven dat import en export kan plaatsvinden vanuit elke schakel.

Nr. 14	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	Afbakening
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	Plantgezondheid, indeling organismen
Voorstel	overzichttabel met indeling
Argumentatie	in annex h.3.2 staat het duidelijker
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Tabel toegevoegd met de verschillende categorieën van organismen en de tekst aangepast.

Nr. 15	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	Afbakening
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Afbakening De risicobeoordeling sierteeltketen gaat in op de risico's die ontstaan bij de import, veredeling, vermeerdering, productie en verhandeling van sierteeltproducten in Nederland.
Voorstel	Afbakening De risicobeoordeling sierteeltketen gaat in op de risico's die ontstaan bij de import, veredeling, vermeerdering, productie en verhandeling van sierteeltproducten in Nederland. De Nederlandse retail en consument worden in dit onderzoek niet meegenomen.
Argumentatie	Ook duidelijk vermelden wat buiten de afbakening valt, zoals Nederlandse retail en B2C. N.B. Naast B2B en B2C indeling, zou een potentiële indeling pre-harvest & post-harvest kunnen zijn.
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	Consumentengedrag valt buiten de afbakening met uitzondering van het eten van sierplanten. Dit is nu expliciet aangegeven in de afbakening.

Nr. 16	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	Afbakening
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	Bij de inschatting van het risico van (potentiele) Q's is rekening gehouden met bestaande EU-wetgeving zoals de verplichte importinspecties van planten (planten bestemd voor opplant met uitzondering van zaden), ...
Voorstel	..... (planten bestemd voor opplant met uitzondering van de meeste zaden)
Argumentatie	er zijn ook inspectieplichtige zaden zoals zaden die onder een noodmaatregel vallen (ToBRFV) en zaden met RNQP- vereisten
Reactie BuRO	
Reactie	Grotendeels overgenomen
Reden	Tekst tussen haakjes verwijderd. De tekst tussen haakjes was bedoeld als definitie van 'planten'; er werd niet bedoeld dat voor alle zaden geen inspectieplicht geldt.

Nr. 17	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Aanpak
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Hoewel deze aanpak in de verordening specifiek staat omschreven voor de risicobeoordeling van voedselveiligheid is deze ook goed bruikbaar voor het beoordelen van plantgezondheidsrisico's
Voorstel	Hoewel deze aanpak in de verordening specifiek staat omschreven voor de risicobeoordeling van voedselveiligheid is deze geextrapoleerd voor het beoordelen van plantgezondheidsrisico's. Extrapolatie leidt, in tegenstelling tot interpolatie, meestal tot waarden met grotere onzekerheid, als gevolg van de vaak onbekende factoren die de voortzetting bepalen. De kwaliteit van de extrapolatie is sterk afhankelijk van kennis en/of aanname van de meetwaarden verbindt. Zo kan het referentiepunt van grote invloed zijn.
Argumentatie	Bij extrapolatie zijn er altijd risico's, deze mogen niet ontbreken in een risicobeoordeling! Daarnaast is het referentiepunt belangrijk. Zo is de natuur in Nederland altijd aan verandering onderhevig en zag de natuur er compleet anders uit tijdens de ijstijd. Met als referentiepunt 'ijstijd' kan je stellen dat vrijwel alle 'inheemse planten' feitelijk exoten zijn. Op dit moment is het referentiepunt nog niet benoemd. Uitleggen waarom je een bepaald referentiepunt pakt, wat de consequenties daarvan zijn en waarom je niet voor een ander referentiepunt kiest.
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	<p>Bedoeld wordt dat methodieken die gebruikt worden voor de risicobeoordeling van de voedselveiligheid vergelijkbaar zijn met die binnen andere domeinen. Er is geen sprake van extrapolatie van gegevens tussen domeinen. De tekst is op dit punt verduidelijkt.</p> <p>Wat betreft natuur: natuur is inderdaad aan verandering onderhevig en in deze risicobeoordeling is onderzocht welke uitheemse planten in het wild worden waargenomen en wat de rol van de sierteeltketen daarbij is. De definitie van een uitheemse plantensoort die in deze ketenbeoordeling is gebruikt ontbrak en is nu toegevoegd aan bijlage 6 en de hoofdstuk. Voor de definitie wanneer een plantensoort uitheems is, is gebruik gemaakt van de Standaardlijst Nederlandse Flora 2003 (Tamis et al., 2004). Uitheems zijn alle planten waarvan de indigeniteits-code niet gelijk was aan 'i' (= oorspronkelijk inheems). De lijst met uitheemse soorten is aangevuld met alle bekende uitheemse soorten die sindsdien in Nederland in het wild zijn waargenomen en die zijn opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF, 2018).</p>

Nr. 18	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Aanpak
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	De gebruikte methodiek bij de risicobeoordeling sierteeltketen is in belangrijke mate gebaseerd op die van Codex Alimentarius en EFSA. Deze methodiek is in lijn met de systematische risicobeoordeling zoals genoemd in de Algemene Levensmiddelenverordening (ALV)
Voorstel	-
Argumentatie	Transparantie en wetenschappelijke onderbouwing ontbreekt. Waarom is gekozen voor deze risicobeoordeling, welke andere risicobeoordelingen zijn er en waarom is er niet gekozen voor een alternatief? In de bijlage ontbreekt het hoofdstuk 'methodiek' en het hoofdstuk 'discussie', waardoor de Codex Alimentarius ook niet wordt onderbouwd in de bijlage.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Voor de beoordeling van de risico's zijn internationaal afgesproken methoden gebruikt zoals aangegeven onder 'Aanpak'. In verschillende bijlagen staan details over de aanpak.

Nr. 19	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Aanpak
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	...
Voorstel	BuRO heeft de risicobeoordeling sierteeltketen uitgevoerd overeenkomstig de Wet Onafhankelijke Risicobeoordeling NVWA. Hierbij spelen drie criteria een rol: - wetenschappelijke kwaliteit; - onafhankelijkheid; -transparantie van de risicobeoordeling
Argumentatie	Graag de 3 criteria met Wet Onafhankelijke Risicobeoordeling toevoegen.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Transparantie: de wetenschappelijke onderbouwing staat in de bijlagen. In de Wet Onafhankelijke Risicobeoordeling staan twee criteria genoemd: onafhankelijkheid en wetenschappelijke kwaliteit. 'Transparantie' valt onder wetenschappelijke kwaliteit.

Nr. 20	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Aanpak
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	...
Voorstel	De risico definitie betreft XXXX
Argumentatie	Definities behoren transparant te worden weergegeven in een hoofdstuk. Indien de definitie van Rosa 1998 wordt gebruikt, dan graag de passage toevoegen dat deze definitie lijkt te zijn gebaseerd op het voorzorgsprincipe, waarmee de risico analyse lijkt op te schuiven van een risk-based approach naar een hazard-based approach.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	De definitie en verwijzing naar Rosa (1998) staat in bijlage 1.3. Daar staat ook aangegeven: "BuRO onderscheidt in het begrip risico dus de kans op een bedreiging van een waarde en het effect ervan."

Nr. 21	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Aanpak
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	...
Voorstel	De gevaar definitie betreft XXXX.
Argumentatie	Definities behoren transparant te worden weergegeven in een hoofdstuk. Zelfs in de bijlage is er geen definitie van gevaar gegeven. Risico ≠ gevaar Risico = Gevaar (effect) x Blootstelling (kans)
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Een definitie voor gevaar is nu opgenomen in een voettekst in de hoofdstuk

Nr. 22	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	A. Risicobeoordeling plantgezondheid
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Wel wordt aandacht besteed aan schadelijke organismen die sinds 2000 in Nederland voor het eerst zijn vastgesteld, eerder niet voorkwamen in de EU of recent daarvoor in de EU waren geïntroduceerd, en waarvoor op het moment van de eerste vondst geen officiële maatregelen golden (nieuwe schadelijke organismen).
Voorstel	-
Argumentatie	Voorbeeld 1: Referentiepunt jaar 2000 als uitgangspunt in dit document?
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Het jaar 2000 is niet het referentiejaar van de risicobeoordeling. Voor voorbeelden van introducties van nieuwe schadelijke organismen is gekozen voor voorbeelden van introducties vanaf het jaar 2000, maar dat betekent niet dat 2000 het referentiepunt is. Doel van de risicobeoordeling was niet om te bepalen of risico's zijn toe- of afgenomen ten opzichte van een bepaald jaar.

Nr. 23	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	A. Risicobeoordeling plantgezondheid
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	(planten bestemd voor opplant met uitzondering van zaden)
Voorstel	(planten bestemd voor opplant met uitzondering van de meeste zaden)
Argumentatie	er zijn ook inspectieplichtige zaden zoals zaden die onder een noodmaatregel vallen (ToBRFV) en zaden met RNQP- vereisten
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	De tekst tussen haakjes is verwijderd. De tekst tussen haakjes was bedoeld als definitie van planten; er werd niet bedoeld dat alle zaden zijn uitgesloten van importinspecties.

Nr. 24	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	A. Risicobeoordeling plantgezondheid
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	In het verleden is de bacterie gevonden in de teelt van Pelargonium <i>waarbij het meest waarschijnlijk was geïntroduceerd met import van besmette stekken.</i>
Voorstel	
Argumentatie	wat is de bron van deze informatie?
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Referentie stond overigens (en staat nog steeds) in de bijlage.

Nr. 25	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	A. Risicobeoordeling plantgezondheid
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	De vondsten van <i>Ralstonia</i> in Roos mis ik in het rapport (pagina 9). Wel wordt over bruinrot in oppervlaktewater gesproken (en in pelargonium) maar niet over Roos. Ook niet in de bijlage. Als er nou 1 ernstige ziekte inde sierteelt onder glas gekomen is de laatste jaren is het wel <i>Ralstonia</i> . Ook mis ik <i>Phytophthora ramorum</i> in de analyse (sierboomteelt: Rhododendron, bladhoudende Prunus). En wat dacht je van de Buxus problemen (<i>Volutella</i> en <i>Cylindrocladium</i>) en Buxusmot <i>Cydalima</i> . Of de Afrikaanse fruitmot <i>Thaumatotibia</i> . Ik mis dus wat actualiteit ook. Thrips palmi wordt ook niet genoemd, maar dat zal te lang geleden zijn (begin 90-er jaren).
Voorstel	
Argumentatie	
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	In bijlage 5 wordt de uitbraak van <i>Ralstonia</i> in roos wel genoemd (zowel in de tekst als in een overzichtstabel). Deze uitbraak heeft inderdaad een grote impact gehad voor plantenkwekers en snijbloementelers. Bedrijven hebben preventieve maatregelen genomen om herhaling te voorkomen, waardoor het risico van deze ziekte sterk is afgenomen. In de ketenbeoordeling zijn beoordelingen gemaakt van de huidige risico's rekening houdend met officiële en vrijwillige maatregelen die nu worden genomen. In de hoofdttekst is nu ter verduidelijking de volgende tekst toegevoegd: "NB er zijn meer uitbraken geweest van <i>R. solanacearum</i> in sierteeltgewassen, waaronder <i>Anthurium</i> , <i>Curcuma</i> en roos. Deze betroffen echter een andere variant van <i>Ralstonia</i> , die tegenwoordig valt binnen de soort <i>R. pseudosolanacearum</i> . <i>R. pseudosolanacearum</i> is niet gevestigd in Nederland". De buxusmot en <i>Cylindrocladium buxicola</i> stonden al als voorbeelden in de bijlage en zijn nu ook toegevoegd aan de hoofdttekst. De Afrikaanse fruitmot, <i>Thaumatotibia leucotreta</i> , wordt vooral als risico gezien voor de vruchtgroenteteelt (<i>Capsicum</i>) en in mindere mate voor de sierteelt. Het economische risico van afkeuringen van partijen bij import valt buiten de afbakening (bij <i>Thaumatotibia</i> betreft dit vooral snijrozen uit Afrika). Dit is nu specifiek aangegeven onder de afbakening. <i>Phytophthora ramorum</i> is toegevoegd (er gelden nu inderdaad nog noodmaatregelen voor EU-isolaten). Wat betreft actualiteit: Q-organismen waarvan de kans op een besmetting als relatief groot is beoordeeld (score 3 of hoger op een schaal van 1 tot 5) worden genoemd in de hoofdttekst.

Nr. 26	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	A. Risicobeoordeling plantgezondheid
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	Begonia en Alstroemeria
Voorstel	met hoofdletters en cursief
Argumentatie	wetenschappelijke namen
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Editorial

Nr. 27	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	A Risicobeoordeling plantgezondheid figuur 2
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	mis toelichting in tekst 3 org
Voorstel	op pag 10-12 alle org even benoemen, ook Pseudomonas, Fus.circinatum en ToRSV (ik probeerde het schema te begrijpen, incl genoemde aantallen)
Argumentatie	
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Informatie is toegevoegd aan de hoofdstuk over <i>Fusarium circinatum</i> (en andere organismen die wel in Fig. 2 staan, maar niet in de tekst vermeld worden).

Nr. 28	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	A. Risicobeoordeling plantgezondheid
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	Import & invoer van plantenzaden <i>Fusarium circinatum</i>
Voorstel	Import & invoer van planten/zaden van <i>Pinus</i> ; <i>Fusarium circinatum</i>
Argumentatie	<p>Onderschrift zegt 'Q-organismen met een relatief grote kans op een besmetting en relevant voor de sierteelt in de open lucht', maar in de tekst komt dit organisme nergens terug. Hoe risicovol is dit organisme nu? Welke 'plantenzaden' zijn relevant?</p> <p>In de bijlage zie ik in tabel 5.5 Pinus (den) zowel als gewas met grootste kans op besmetting als ook pathway --> dan ook in hoofdstuk zo vermelden?</p>
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Informatie is toegevoegd aan de hoofdstuk over <i>Fusarium circinatum</i> (en andere organismen die wel in Fig. 2 staan, maar niet in de tekst vermeld worden).

Nr. 29	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	A. Risicobeoordeling plantgezondheid
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	Spaerulina
Voorstel	Sphaerulina
Argumentatie	juiste naam (ook in Bijlage p.46 onderaan)
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Editorial

Nr. 30	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	A. Risicobeoordeling plantgezondheid
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	<p>Import van sierplanten en fyto-sanitaire wetgeving</p> <p>De huidige fyto-sanitaire wetgeving biedt beperkt garanties tegen introducties van vooral potentiële Q's via de import van sierplanten. De EU kent een open systeem waarbij planten (en plantaardige producten) zonder risicoanalyse vooraf mogen worden geïmporteerd. Bijzondere eisen worden in de regel pas ingesteld na identificatie van een nieuw potentieel gevaar (nieuw schadelijk organisme of nieuwe pathway van een bestaande Q). Aan de import van sierplanten wordt wel een aantal algemene fyto-sanitaire eisen gesteld waaronder visuele inspecties en eisen voor aanhangende grond, maar deze zijn onvoldoende om introducties van nieuwe schadelijke organismen volledig te voorkomen</p>
Voorstel	<p>Import van sierplanten en fyto-sanitaire wetgeving</p> <p>De huidige fyto-sanitaire wetgeving vermeldt een aantal algemene fyto-sanitaire eisen , waaraan planten en plantaardige producten moeten voldoen, om import mogelijk te maken. Deze algemene eisen, waaronder visuele inspecties en eisen voor aanhangende grond, beperken de introducties van nieuwe schadelijke organismen, maar kunnen dit niet volledig voorkomen. Aanvullende, extra eisen worden in de regel pas ingesteld na identificatie van een nieuw potentieel gevaar (nieuw schadelijk organisme of nieuwe pathway van een bestaande Q).</p>
Argumentatie	andere formulering, die aansluit bij de overwegingen die zijn uitgewisseld bij de totstandkoming van de nieuwe plantgezondheidsverordening: nadrukkelijk bescherming van het Europees grondgebied tegen quarantaine organismen (schadelijke organismen)
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	De voorgestelde tekst is overgenomen. Door de huidige wetgeving worden inderdaad veel schadelijke organismen tegen gehouden. Door de oorspronkelijke tekst te beginnen met "biedt beperkt garanties" kan worden gesuggereerd dat de huidige wetgeving weinig effectief is.

Nr. 31	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	A. Risicobeoordeling plantgezondheid
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Omdat veel meer plantengenera en -soorten worden geïmporteerd dan de huidige 35 in de uitvoerings-verordening blijft de kans op introductie van nieuwe schadelijke organismen via de import van planten relatief groot.
Voorstel	Omdat veel meer plantengenera en -soorten worden geïmporteerd dan de huidige 35 in de uitvoerings-verordening blijft de mogelijkheid op introductie van nieuwe schadelijke organismen via de import van planten aanwezig.
Argumentatie	de kans dat introductie relatief groot is' is niet met cijfers onderbouwd. Het is nu niet duidelijk wat met 'relatief groot' wordt bedoeld.
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	BuRO heeft inderdaad geen kwantitatieve inschatting gemaakt van de kans op introductie van nieuwe schadelijke organismen via de import van planten. De inschatting dat deze kans relatief groot is, is gebaseerd op meerdere voorbeelden van organismen die meest waarschijnlijk met import van planten zijn binnengekomen in de afgelopen decennia en diverse referenties die ook wijzen op het grote risico van de import van sierplanten (zie bijlage 5.7). BuRO heeft ook korte risicobeoordelingen gemaakt van een groot aantal Q's en daarbij de kans op introductie gescoord op een schaal van 1 tot 5 volgens een van te voren vastgestelde 'rating guidance'. De kans op introductie is als relatief groot beoordeeld bij een score van 3 of hoger (zie Bijlage 5). De kans op introductie van een nieuwe schadelijke organisme via de pathway 'planten bestemd voor opplant' krijgt minimaal een score 3 op basis van deze scoringsmethode. Deze beoordeling is toegevoegd aan bijlage 5.7.

Nr. 32	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	A. Risicobeoordeling plantgezondheid
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Verder wordt de kans op introductie van nieuwe schadelijke organismen via import van planten met name als groot beoordeeld bij soort-herkomst-combinaties die niet eerder of slechts incidenteel zijn geïmporteerd. Met deze planten bestaat immers nog weinig ervaring
Voorstel	Verder wordt de kans op introductie van nieuwe schadelijke organismen via import van planten groter ingeschat bij soort-herkomst-combinaties die niet eerder of slechts incidenteel zijn geïmporteerd. Met deze planten bestaat immers nog weinig ervaring
Argumentatie	andere formulering: 'met name als groot beoordeeld' geeft de indruk dat dit te kwantificeren is. Door aan te geven dat de kans groter is, is duidelijk dat het gaat om een kwalitatieve beschrijving.
Reactie BuRO	
Reactie	Grotendeels overgenomen
Reden	Overgenomen met enkele aanpassingen: "Verder wordt, in zijn algemeenheid, de kans op introductie van nieuwe schadelijke organismen via import van planten groter ingeschat bij soort-herkomst-combinaties die niet eerder of slechts incidenteel zijn geïmporteerd dan bij soort-herkomst-combinaties die al vele jaren zijn geïmporteerd zonder dat daarbij nieuwe schadelijke organismen zijn ontdekt."

Nr. 33	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	In Nederland zijn 2438 uitheemse plantensoorten in de natuur waargenomen waarvan tenminste 1529 verwilderde sierplanten zijn.
Voorstel	In Nederland zijn 2438 uitheemse plantensoorten in de natuur waargenomen waarvan tenminste 1529 verwilderde sierplanten zijn, met als referentiepunt xxxx
Argumentatie	Voorbeeld 2: Ten opzichte van wat? Er is geen eenduidig referentiepunt in dit document, dit moet reeds in de afbakening bekend zijn. Door gebruik te maken van verschillende referentiepunten, vergelijk je appels met peren. Referentiepunt jaar 1900 in dit document?
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	Voor het bepalen of een plant inheems of uitheems was, is in de risicobeoordeling gebruik gemaakt van de Standaardlijst Nederlandse Flora 2003 (Tamis et al., 2004): uitheems zijn alle planten waarvan de indigeniteits-code niet gelijk was aan 'i' (= oorspronkelijk inheems). De lijst met uitheemse soorten is aangevuld met alle bekende uitheemse soorten die sindsdien in Nederland in het wild zijn waargenomen en die zijn opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF, 2018). Deze informatie is toegevoegd.

Nr. 34	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Het aantal eerste waarnemingen van sierplantsoorten in de natuur vertoont over de jaren een sterk stijgende trend (figuur 4).
Voorstel	Het aantal eerste waarnemingen van sierplantsoorten in de natuur vertoont over de jaren een sterk stijgende trend, met als referentiepunt xxxx (figuur 4).
Argumentatie	Voorbeeld 3: Ten opzichte van wat? Er is geen eenduidig referentiepunt in dit document, dit moet reeds in de afbakening bekend zijn. Door gebruik te maken van verschillende referentiepunten, vergelijk je appels met peren. Referentiepunt jaar 1800 in dit document?
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	Voor het bepalen of een plant inheems of uitheems was, is in de risicobeoordeling gebruik gemaakt van de Standaardlijst Nederlandse Flora 2003 (Tamis et al., 2004): uitheems zijn alle planten waarvan de indigeniteits-code niet gelijk was aan 'i' (= oorspronkelijk inheems). De lijst met uitheemse soorten is aangevuld met alle bekende uitheemse soorten die sindsdien in Nederland in het wild zijn waargenomen en die zijn opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF, 2018). Deze informatie is toegevoegd.

Nr. 35	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	De Unielijst geldt voor alle lidstaten waardoor import, invoer en in de handel brengen van deze soorten in alle EU-lidstaten is verboden.
Voorstel	De Unielijst geldt voor alle lidstaten waardoor bezit, handel, kweek, transport en import van deze soorten in alle EU-lidstaten is verboden.
Argumentatie	de juiste tekst staat in de bijlagen op p. 70
Reactie BuRO	
Reactie	Grotendeels overgenomen
Reden	In de oorspronkelijke tekst waren alleen de belangrijkste verboden genoemd. In de bijlage stonden alle verboden. BuRO heeft het tekstvoorstel overgenomen, maar met een andere volgorde: "De Unielijst geldt voor alle lidstaten waardoor import, kweek, handel, bezit en transport van deze soorten in alle EU-lidstaten is verboden."

Nr. 36	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Terwijl overheden en terreinbeheerders al lange tijd omvangrijke inspanningen leveren en kosten maken om invasieve plantensoorten te bestrijden, is een aantal van deze soorten te koop. Voorbeelden zijn rimpelroos (<i>Rosa rugosa</i>), Japanse duizendknoop (<i>Fallopia japonica</i>), watercrassula (<i>Crassula helmsii</i>), hemelboom (<i>Ailanthus altissima</i>) en diverse cotoneastersoorten.
Voorstel	Terwijl overheden en terreinbeheerders al lange tijd omvangrijke inspanningen leveren en kosten maken om invasieve plantensoorten te bestrijden, is een aantal van deze soorten te koop, tot ze op de Unielijst 'invasieve exoten' zijn geplaatst. Voorbeelden zijn rimpelroos (<i>Rosa rugosa</i>), Japanse duizendknoop (<i>Fallopia japonica</i>), watercrassula (<i>Crassula helmsii</i>), hemelboom (<i>Ailanthus altissima</i>) en diverse cotoneastersoorten.
Argumentatie	toevoeging: tot ze op de Unielijst 'invasieve exoten' zijn geplaatst. Immers na plaatsing van een soort op de Unielijst invasieve exoten is verkoop en handel niet meer toegestaan (na een beperkte overgangperiode)
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Deze soorten zijn bewust gekozen als soorten die (op het moment van schrijven) volop verkocht werden en die ook moeilijk te bestrijden zijn. Ondertussen is de hemelboom op de Unielijst geplaatst. BuRO heeft 'hemelboom' verwijderd waardoor de informatie weer actueel is.

Nr. 37	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Er zijn in Nederland 658 uitheemse soorten in het wild waargenomen
Voorstel	Er zijn in Nederland 658 uitheemse soorten in het wild waargenomen, met als referentiepunt xxxx.
Argumentatie	Voorbeeld 4: Ten opzichte van wat? Er is geen eenduidig referentiepunt in dit document.
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	Voor het bepalen of een plant inheems of uitheems was, is in de risicobeoordeling gebruik gemaakt van de Standaardlijst Nederlandse Flora 2003 (Tamis et al., 2004): uitheems zijn alle planten waarvan de indigeniteits-code niet gelijk was aan 'i' (= oorspronkelijk inheems). De lijst met uitheemse soorten is aangevuld met alle bekende uitheemse soorten die sindsdien in Nederland in het wild zijn waargenomen en die zijn opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF, 2018). Deze informatie is toegevoegd.

Nr. 38	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Uit onderzoek van de Radboud Universiteit blijkt dat er momenteel 38 soorten zijn toegelaten en worden aangeboden voor gebruik als biologische bestrijder in teelten in de volle grond en/of onder glas in de voedselgewas- of sierteeltketen (Pieters et al., 2018).
Voorstel	
Argumentatie	Klopt dit wel, er wordt over meer dan 100 goedgekeurde biologische bestrijders gesproken in Nijhof, 2004.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Het getal 38 betreft het aantal uitheemse biologische bestrijders die op Nederlandse websites worden aangeboden door twee grote commerciële partijen. In de door Glastuinbouw genoemde bron (Nijhof,2004) (Bestrijding in openbare ruimtes) staat een overzicht van de natuurlijke vijanden die in de twintig jaar voor 2004 gebruikt of aangetroffen zijn in de beplanting van openbare ruimtes in Nederland en andere Europese landen.

Nr. 39	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	"Biociden worden vooral gebruikt om gereedschap, vloeren, machines e.d. te ontsmetten en worden niet op de gewassen zelf toegepast."
Voorstel	"Stoffen die worden gebruikt om gereedschap, vloeren, machines e.d. tegen plantpathogenen te ontsmetten zijn, ook al worden ze niet op de gewassen zelf toegepast, volgens de Ctgb-beleidslijn 2017 gewasbeschermingsmiddelen."
Argumentatie	Wij geven ook de grote voorkeur aan de zin zoals in het NVWA-stuk staat (dat dit een biocide toepassing is), maar probleem is dat volgens de Ctgb-beleidslijn uit 2017 dit gebruik, als het bedoeld is tegen plantpathogenen (en niet bijvoorbeeld tegen humane virussen), of het betreft ontsmetting van bijv. een teeltvloer in een kas (die bedoeld is om planten te telen) het géén biocide is maar een gewasbeschermingsmiddel! (https://www.ctgb.nl/binaries/ctgb/documenten/collegebesluiten/2017/06/28/biociden-met-gewasbeschermingstoepassingen/biociden_met_gewasbeschermingstoepassingen.pdf) Bij de herregistratie moeten deze biociden volgens het Ctgb een gewasbeschermingstoelating krijgen. Biocide-fabrikanten zullen dat veelal niet doen (te duur, te lastig etc.), dus zijn deze middelen straks niet meer toegelaten en kunnen ze niet meer gebruikt worden voor ontsmetting van gereedschappen, vloeren etc. in de land- en tuinbouw. Dat geeft extra risico's voor verspreiding van pathogenen!!!
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	Biocide en desinfectiemiddel zijn inderdaad geen synoniemen. Een desinfectiemiddel in de landbouw kan toegelaten zijn als biocide en als gewasbeschermingsmiddel. Daarom wordt nu in de tekst de term desinfectiemiddel gebruikt i.p.v. biocide. Dit laat in het midden of het een biocide- of gewasbeschermingsmiddeltoelating betreft.

Nr. 40	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	"Chemische middelen worden hierbij als laatste ingezet."
Voorstel	schrappen van deze zin
Argumentatie	chemische middelen worden als laatste ingezet' is géén onderdeel van de definitie van geïntegreerde gewasbescherming. Zie definitie in bijlage 9, letterlijk overgenomen uit Richtlijn 2009/128/EG (art. 3 lid 6).
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	De tekst is gewijzigd in: "Hierbij is het doel om de aanwezigheid van schadelijke organismen te voorkomen of te bestrijden door inzet van mechanische of biologische bestrijding, en het gebruik van laag-risico middelen."

Nr. 41	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	Een biocide heeft een toelating voor algemene hygiëne en mag geen claim bevatten die gericht is op de bescherming van planten of plantproducten
Voorstel	Een biocide <u>voor toepassing binnen de landbouw wordt gebruikt</u> , heeft een toelating voor algemene hygiëne en mag geen claim bevatten die gericht is op de bescherming van planten of plantproducten
Argumentatie	Verbijzondering van de biociden waar het hier om gaat.
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Nuttige nadere specificering.

Nr. 42	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	Bij gebruik volgens het wettelijk gebruiksvoorschrift worden de risico's voor mens en milieu als verwaarloosbaar beoordeeld.
Voorstel	Bij gebruik volgens het wettelijk gebruiksvoorschrift worden de risico's voor mens en milieu als <u>acceptabel</u> beoordeeld.
Argumentatie	Meer in overeenstemming met woordkeus Ctgb
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Achteraan de zin wordt toegevoegd "door het Ctgb". BuRO beoordeelt niet of risico's 'acceptabel' zijn. De volledige tekst in de betreffende alinea is nu "Gewasbeschermingsmiddelen en biociden mogen uitsluitend worden toegepast als ze een toelating hebben of zijn vrijgesteld op basis van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb). Deze wetgeving is gebaseerd op Europese verordeningen en richtlijnen. In Nederland beoordeelt het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) of gewasbeschermingsmiddelen en biociden veilig zijn voor mens, dier en milieu. Bij gebruik volgens het wettelijk gebruiksvoorschrift worden de risico's voor mens en milieu als acceptabel beoordeeld door het Ctgb. Effecten van combinaties van middelen worden nog niet structureel meegenomen in de beoordeling; in Europees verband wordt aandacht besteed aan gecombineerde effecten. "

Nr. 43	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Uit cijfers van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) over 2016 blijkt dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij de teelt van bloemen onder glas ten opzichte van andere teelten intensief is (29,5 kg werkzame stof per ha in 2016), ondanks dat het gebruik per hectare tussen 2012 en 2016 met 25% is afgenomen. Het gebruik is met name intensief voor de teelt van rozen, chrysanten en gerbera's.
Voorstel	Uit cijfers van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) over 2016 blijkt dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij de teelt van bloemen onder glas ten opzichte van andere teelten hoger is in kg werkzame stof per hectare, ondanks dat het gebruik per hectare tussen 2012 en 2016 met 25% is afgenomen. Het gebruik in kilogram werkzame stof is met name hoger voor de teelt van rozen, chrysanten en gerbera's.
Argumentatie	het woord 'intensief' is vervangen door hoger gebruik kilogram werkzamen stof per hectare. Dit is een meer neutrale formulering. Eventueel kunnen de cijfers uit de bijlage hier worden toegevoegd <i>rozen (81,8 kg werkzame stof/ha), chrysanten (76 kg werkzame stof/ha) en gerbera's (40,5 kg werkzame stof/ha)</i> .
Reactie BuRO	
Reactie	Grotendeels overgenomen
Reden	'Hoger' is meer objectief dan 'intensief ten opzichte van'. De tekst is aangepast: "Uit cijfers van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) over 2016 blijkt dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, in kilogram werkzame stof per hectare, in de teelt van bloemen onder glas hoog is ten opzichte van andere teelten, ondanks dat het gebruik per hectare tussen 2012 en 2016 met 25% is afgenomen. Het gebruik is met name hoog in de teelt van rozen (81,8 kg/ha), chrysanten (76 kg/ha) en gerbera's (40,5 kg/ha)."

Nr. 44	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Bij inspecties door de NVWA werden grote verschillen in de naleving van wet- en regelgeving geconstateerd tussen teelten. De naleving voor sierteelt onder glas was het laagst. De naleving van het middelengebruik binnen de onbedekte teelt was hoger voor boomkwekerijgewassen en vaste planten dan voor bloemisterijgewassen. Als mogelijke verklaring voor een lage naleving wordt door praktijkdeskundigen aangegeven dat er onvoldoende middelen zijn om bepaalde ziekten en plagen te bestrijden of alleen met grote inzet van gewasbeschermingsmiddelen (NVWA, 2017).
Voorstel	Bij inspecties door de NVWA werden grote verschillen in de naleving van wet- en regelgeving geconstateerd tussen teelten. De naleving voor sierteelt onder glas was 78% voor snijbloemen en 80% voor potplanten. De naleving van het middelengebruik binnen de onbedekte teelt was hoger voor boomkwekerijgewassen en vaste planten en bedroeg .. % . Als mogelijke verklaring voor een lagere naleving wordt door praktijkdeskundigen aangegeven dat er onvoldoende middelen zijn om bepaalde ziekten en plagen te bestrijden of alleen met grote inzet van gewasbeschermingsmiddelen (NVWA, 2017).
Argumentatie	tekst is aangepast met het noemen van percentage. Percentage boomkwekerijgewassen en vaste planten bedroeg ... %. Ik weet niet zeker of hier 82 % kan worden ingevuld, het percentage dat verderop in de bijlage staat bij 'onbedekte sierteelt'.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	De exacte percentages zijn niet weergegeven omdat er meerdere onderliggende redenen kunnen zijn voor een geconstateerde afwijking. Hierdoor zijn percentages zonder deze nadere duiding moeilijk te interpreteren of te vergelijken. Een dergelijke gedetailleerde toelichting bij nalevingspercentages is geen onderdeel van de huidige ketenbeoordeling.

Nr. 45	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Er worden geen residubepalingen gedaan van gewasbeschermingsmiddelen op sierteeltproducten
Voorstel	
Argumentatie	Opmerking: er worden wel bepalingen gedaan in het kader van certificering
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	De zin is aangepast: "Er worden in het kader van monitoringsprogramma's door de NVWA geen residubepalingen gedaan van gewasbeschermingsmiddelen op sierteeltproducten."

Nr. 46	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	Op pagina 27 wordt vastgesteld dat gegevens m.b.t. aanwezigheid van residuen op sierteeltproducten ontbreken. Dat lijkt me onjuist. Alleen al de laatste jaren is veel onderzoek gedaan (en in de publiciteit gebracht) door organisaties als Greenpeace, maar ook de NVWA heeft wel het een en ander gedaan. Ook bij organisaties als MPS is over residuaanwezigheid wel informatie voorhanden.
Voorstel	
Argumentatie	
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	De zin "Er worden geen residubepalingen gedaan van gewasbeschermingsmiddelen op sierteeltproducten" is nader gespecificeerd: "Er worden in het kader van monitoringsprogramma's door de NVWA geen residubepalingen gedaan van gewasbeschermingsmiddelen op sierteeltproducten".

Nr. 47	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	"De naleving voor sierteelt onder glas was het laagst."
Voorstel	
Argumentatie	van alle land- en tuinbouwsectoren? Of het laagst binnen de focus van dit rapport, d.w.z. binnen de sierteeltsectoren?
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Relevante aanvulling: "De naleving voor sierteelt onder glas was het laagst binnen de sierteeltsector.

Nr. 48	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	Als mogelijke verklaring voor een lage naleving wordt door praktijkdeskundigen aangegeven dat er onvoldoende middelen zijn om bepaalde ziekten en plagen te bestrijden of alleen met grote inzet van gewasbeschermingsmiddelen
Voorstel	Als mogelijke verklaring voor een lage naleving wordt door praktijkdeskundigen aangegeven dat er onvoldoende middelen <i>toegelaten</i> zijn voor <i>deze specifieke kleine gewassen</i> om bepaalde ziekten en plagen te bestrijden of <i>dat ziekten en plagen</i> alleen met grote inzet van gewasbeschermingsmiddelen <i>bestreden kunnen worden</i>
Argumentatie	De middelen zijn er misschien wel, maar niet toegelaten in deze kleine teelten. (Let wel: de verruiming van de toelatingsmogelijkheden voor 'kleine toepassing sierteelt' is pas sinds 2018/2019, de nalevingsmeting en ook PBL-rapport gingen over periode daarvoor.) (Ik zie nu dat dit ook in de rest van de alinea staat.)
Reactie BuRO	
Reactie	n.v.t.
Reden	Geen wijziging nodig (de gevraagde informatie staat in de tekst).

Nr. 49	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	Ondanks een afname van de emissie naar oppervlaktewater concludeert PBL in de tussenevaluatie van de Beleidsnota dat de tussendoelstelling van 50% afname van het aantal normoverschrijdingen in 2018 niet is behaald.
Voorstel	
Argumentatie	De meningen hierover zijn verdeeld (is het doel gehaald?), zie bijv. https://www.lto.nl/telers-op-koers-dalende-trend-normoverschrijding-zet-door/ , https://www.boerderij.nl/Home/Nieuws/2019/8/Staf-PBL-meldt-onjuiste-conclusies-gewasbescherming-462731E/ .
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Daar kunnen de meningen over verdeeld zijn, maar dit is wat PBL concludeert en zo is het ook aangegeven in de tekst.

Nr. 50	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	Volgens emissieberekeningen voor de glastuinbouw voor de periode 2004-2016 is de belasting op het waterleven in deze periode tot 90% afgenomen. Het overgrote deel van de milieubelasting door deze teelten (sierteelt en groenten onder glas) werd veroorzaakt door het gebruik van insecticiden (WUR, 2018a). Gezien de verplichting om lozingswater te filteren sinds 1 januari 2018, is de verwachting dat de emissie naar oppervlaktewater zal afnemen. Volgens het onderzoek nam het gebruik van werkzame stof (kg/ha) in de snijbloemeteelt in de periode 2004-2016 met 60% af (WUR, 2018b). Ook metingen lieten een daling zien, hoewel er nog altijd normoverschrijdingen werden geconstateerd (Deltares, 2018b;2018a). Uit een eerder onderzoek, gericht op de monitoring van imidacloprid in het oppervlaktewater van een aantal bollen-, kassen- en boomteeltregio's in Nederland, bleek geen of slechts een lichte daling waarneembaar nadat er voor dit middel per 1 mei 2014 aanvullende zuiveringsmaatregelen (van lozingswater) waren genomen (CML, 2015).
Voorstel	Volgens emissieberekeningen voor de glastuinbouw voor de periode 2004-2016 is de belasting op het waterleven in deze periode tot 90% afgenomen. Het overgrote deel van de milieubelasting door deze teelten (sierteelt en groenten onder glas) <u>werd veroorzaakt door het gebruik van insecticiden (WUR, 2018a). Volgens</u> het onderzoek nam het gebruik van werkzame stof (kg/ha) in de snijbloemeteelt in de periode 2004-2016 met 60% af (WUR, 2018b). Ook metingen lieten een daling zien, hoewel er nog altijd normoverschrijdingen werden geconstateerd (Deltares, 2018b;2018a). Uit een eerder onderzoek, gericht op de monitoring van imidacloprid in het oppervlaktewater van een aantal bollen-, kassen- en boomteeltregio's in Nederland, bleek geen of slechts een lichte daling waarneembaar nadat er voor dit middel per 1 mei 2014 aanvullende zuiveringsmaatregelen (van lozingswater) waren genomen (CML, 2015). <u>Gezien de verplichting om lozingswater te filteren sinds 1 januari 2018, is de verwachting dat de emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar oppervlaktewater zal afnemen.</u>
Argumentatie	Logischer opbouw van de tekst
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	nuttige aanscherping

Nr. 51	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	Hoofdstuk
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	In 2013 bracht EFSA een specifieke richtlijn uit voor de risicobeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen voor bijen (EFSA, 2013).
Voorstel	In 2013 bracht EFSA een specifieke richtlijn uit voor de risicobeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen voor bijen (EFSA, 2013). Tot op heden is deze richtlijn nog niet in Europa aangenomen. Momenteel vindt er een update plaats van een aantal onderdelen van deze conceptrichtlijn.
Argumentatie	De richtlijn is nog geen geldend toetsingskader
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	nuttige aanvulling

Nr. 52	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	mecroprop
Voorstel	mecoprop-P
Argumentatie	Hoofdstuk
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	kleine tekstuele aanpassing

Nr. 53	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Agrodis
Te corrigeren tekst	Drie werkzame stoffen die in grondwater worden aangetroffen vormen hierop een uitzondering en zijn nog wel toegelaten. Dit zijn bentazon, glyfosaat en mecroprop waarvan de laatste geen toelating heeft in de sierteelt (Ctgb, 2018b; PBL, 2019). Drie werkzame stoffen die in grondwater worden aangetroffen vormen hierop een uitzondering en zijn nog wel toegelaten. Dit zijn bentazon, glyfosaat en mecroprop waarvan de laatste geen toelating heeft in de sierteelt (Ctgb, 2018b; PBL, 2019).
Voorstel	De genoemde stoffen verwijderen ofwel de link tussen de genoemde stoffen en de sierteeltketen wegnemen.
Argumentatie	De genoemde stoffen worden ten onrechte gekoppeld aan de glastuinbouw. Het gebruik van deze werkzame stoffen vindt plaats in de open teelten, met name in de akkerbouwmatige gewassen.
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	Er wordt in het document geen link gelegd met glastuinbouw. Er wordt aangegeven dat middelen met glyfosaat en bentazon door het Ctgb zijn toegelaten voor toepassing in (een deel van) de sierteeltketen (Ctgb databank) en dit is correct. Er is een zin toegevoegd om aan te geven dat een toelating geen weerspiegeling van het daadwerkelijke gebruik in de sector is.

Nr. 54	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Uit een eerder onderzoek, gericht op de monitoring van imidacloprid in het oppervlaktewater van een aantal bollen-, kassen- en boomteeltregio's in Nederland, bleek geen of slechts een lichte daling waarneembaar nadat er voor dit middel per 1 mei 2014 aanvullende zuiveringsmaatregelen (van lozingswater) waren genomen (CML, 2015)
Voorstel	Uit een eerder onderzoek, gericht op de monitoring van imidacloprid in het oppervlaktewater van een aantal bollen-, kassen- en boomteeltregio's in Nederland, bleek geen of slechts een lichte daling waarneembaar nadat er voor dit middel per 1 mei 2014 aanvullende zuiveringsmaatregelen (van lozingswater) waren genomen (CML, 2015). In april 2018 is door de EU-lidstaten ingestemd met het voorstel van de Europese Commissie om voor drie neonicotinoïden, waaronder imidacloprid, het buitengebruik te verbieden.
Argumentatie	de tekst in de alinea is aangevuld met de tekst die een paar alinea's verder staat; dit lijkt met logischer om het aanvullende beleid na 2014 hierbij direct te vermelden.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Er is voor een andere opbouw gekozen: eerst wordt in deze paragraaf het beleid beschreven daarna de bevindingen. Dit is een smaakwestie.

Nr. 55	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Agrodis
Te corrigeren tekst	Gewasbeschermingsmiddelen kunnen in theorie ook in het milieu terecht komen door compostering van sierteeltproducten met residuen van gewasbeschermingsmiddelen.
Voorstel	De tekst uit kolom E vervangen door onderstaande tekst: "Gewasbeschermingsmiddelen kunnen ook in het milieu terecht komen door compostering van sierteeltproducten met residuen van gewasbeschermingsmiddelen."
Argumentatie	"in theorie" is verwijderd, omdat het voorkomt in de praktijk.
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Eens met voorstel

Nr. 56	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Agrodis
Te corrigeren tekst	In een risicobeoordeling van BuRO uit 2014, waarin 25 gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen op sierplanten afkomstig uit Nederlandse tuincentra zijn meegenomen, is de onzekerheid over de gevaren voor bijen van systemische middelen beschreven.
Voorstel	De zin hieronder als volgt overnemen: "...., is de onzekerheid over de gevaren voor bijen van hele specifieke systemische insecticiden (neonicotinoiden) beschreven."
Argumentatie	De omschrijving in het rapport is onzinnig ruim geformuleerd en vereist dan ook een nadere specificering. Zie opgenomen voorstel.
Reactie BuRO	
Reactie	Grotendeels overgenomen
Reden	nadere specificering....., is de onzekerheid over de gevaren voor bijen van specifieke systemische insecticiden (neonicotinoiden) beschreven."

Nr. 57	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	B. Risicobeoordeling natuur en milieu
Organisatie	Agrodis
Te corrigeren tekst	De import van sierplanten is vermoedelijk de belangrijkste wijze waarlangs invasieve planten in Nederland worden geïntroduceerd.
Voorstel	de tekst uit kolom E vereist een toevoeging (zie vet gedrukt): De import van sierplanten, door onder meer (welgestelde) burgers, is vermoedelijk .....
Argumentatie	De huidige omschrijving in het rapport is feitelijk onjuist. Niet de sector maar (welgestelde) burgers zijn veelal de route geweest waarlangs de import van invasieve planten heeft plaats gevonden.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	De huidige omschrijving is niet onjuist en er is geen informatie gevonden die aanleiding geeft om de huidige rol van (welgestelde) burgers te benadrukken. De import van planten door burgers is qua omvang zeer klein vergeleken met import door commerciële bedrijven. In de periode 2005 - 2014 werden bijvoorbeeld gemiddeld 850 verschillende plantengeslachten per jaar geïmporteerd door of via bedrijven in Nederland. In bijlage 6.6 staan enkele plantensoorten genoemd die nog steeds te koop zijn en die aantoonbaar schadelijk zijn voor de natuur (de soorten worden bestreden in natuurgebieden). Invasieve planten worden momenteel dus door commerciële bedrijven verhandeld. Er is geen bewijs gevonden dat import van planten door (welgestelde) burgers op dit moment behoort tot de belangrijkste wijze waarop invasieve planten in Nederland worden geïntroduceerd.

Nr. 58	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdtypekst/bijlagen	Hoofdtypekst
Hoofdstuk & paragraaf	C. Risicobeoordeling Volks- en Diergezondheid
Organisatie	Agrodis
Te corrigeren tekst	Als rozen specifiek voor consumptie worden geteeld, gelden de maximale residulimieten voor voedselgewassen en moet hier in de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen rekening mee worden gehouden.
Voorstel	verwijderen uit het rapport.
Argumentatie	De teelt van rozen voor consumptie komt in Nederland niet voor. Het is onzinnig om puur theoretische risico's te gaan benoemen in een dergelijk rapport.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Rozenblaadjes worden gegeten en verwerkt in gerechten. De beoordeling van het risico van eetbare sierplanten, uit binnen- en buitenland maakt onderdeel uit van de ketenbeoordeling.

Nr. 59	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	C. Risicobeoordeling Volks- en Diergezondheid
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	Een oriëntatie op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in derde landen laat zien dat er in derde landen gevaarlijke middelen worden toegepast, het toezicht beperkt is en er ook door een laag kennisniveau kans is op onjuiste toepassing van middelen. Er is toenemende aandacht voor de verbetering en verduurzaming van de sierteelt in derde landen door Nederlandse bedrijven.
Voorstel	
Argumentatie	Eerste zin: oriëntatie door wie, waar, welke landen en gewassen, wanneer, etc.? Dit lijkt een beetje een tendentieuze zin, zonder verdere onderbouwing. Want ook de tweede zin is waar, horen wij veelal van onze leden: ook ""bij productie in derdelanden is er toenemende aandacht voor verbetering en verduurzaming"", en vaak gebruiken onze leden daar ook alleen de middelen die in Europa toegelaten zijn."
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	De tekst is specifieker gemaakt: "Een beperkte studie naar oriëntatie op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in Ethiopië en Kenia, twee derde landen die veel sierteeltproducten exporteren naar Nederland, laat zien dat er in deze derde landen gevaarlijke middelen worden toegepast, het toezicht beperkt is en er ook door een laag kennisniveau kans is op onjuiste toepassing van middelen. In juli 2019 hebben twaalf partijen uit de bloemensector en de ministers van LNV en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking een convenant ondertekend om de teelt van sierplanten door Nederlandse bedrijven in derde landen zoals Kenia en Ethiopië te verduurzamen."

Nr. 60	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	C. Risicobeoordeling Volks- en Diergezondheid
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	In deze berekening is uitgegaan van procymidone, het gewasbeschermingsmiddel met de grootste verhouding tussen de gemeten residuconcentratie en de ADI of ARfD (acute referentiedosis).
Voorstel	In deze berekening is uitgegaan van procymidone, een <u>werkzame stof</u> met de grootste verhouding tussen de gemeten residuconcentratie en de ADI of ARfD (acute referentiedosis). <u>Procymidone heeft overigens al sinds lange tijd geen goedkeuring meer als werkzame stof.</u>
Argumentatie	Relevante aanvulling op tekst.
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	Relevante aanvulling, echter heeft dit enige nuancering nodig. De voorgestelde context is relevant, maar het vervallen van de toelating geldt voor de EU. Het is mogelijk dat deze werkzame stof buiten de EU nog wel wordt toegepast (en daarom ook is aangetroffen in deze studie van 2016). In deze berekening is uitgegaan van procymidone, een werkzame stof met de grootste verhouding tussen de gemeten residuconcentratie en de ADI of ARfD (acute referentiedosis). Procymidone heeft binnen de EU overigens al sinds 2008 geen goedkeuring meer als werkzame stof.

Nr. 61	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	C. Risicobeoordeling Volks- en Diergezondheid
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Toch concludeerde de Gezondheidsraad in 2014 dat de veiligheid van beroepsmatige blootstelling in de praktijk niet altijd voldoende is (Gezondheidsraad, 2014). Een mogelijke oorzaak is bijvoorbeeld de gebrekkige naleving van de voorschriften waardoor de werkelijke blootstelling hoger is dan waarmee tijdens de toelatingsprocedure rekening is gehouden
Voorstel	Toch concludeerde de Gezondheidsraad in 2014 dat de veiligheid van beroepsmatige blootstelling in de praktijk niet altijd voldoende is (Gezondheidsraad, 2014). Een mogelijke oorzaak kan zijn een gebrekkige naleving van de voorschriften, of het onderbelicht blijven van specifieke stoffeigenschappen of gevoelige groepen in de toelatingsprocedure.
Argumentatie	een mogelijke oorzaak 'is' aangepast in een mogelijke oorzaak 'kan zijn'. De tekst verder aangevuld met de andere mogelijk oorzaken genoemd in de bijlage (hoofdstuk 8.6.3)
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Een 'mogelijke oorzaak' geeft al aan dat het zo zou kunnen zijn. 'is' vervangen door 'kan zijn' is dubbel op.

Nr. 62	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Hoofdstuk
Hoofdstuk & paragraaf	C. Risicobeoordeling Volks- en Diergezondheid
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	Naar aanleiding van het Gezondheidsraadrapport is het Ctgb in 2014 begonnen met een herbeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden en omstanders inclusief kinderen. Sinds januari 2016 wordt een model van EFSA
Voorstel	Naar aanleiding van het Gezondheidsraadrapport <u>heeft het Ctgb vanaf 2014 de blootstelling van omwonenden expliciet beoordeeld met 2 beschikbare modellen. Tevens voerde het, op basis van een nieuw EFSA-model, een herbeoordeling van bestaande toelatingen uit om het risico voor omwonenden en omstanders inclusief kinderen te identificeren. Uit deze herbeoordeling kwamen geen risico's van bestaande toelatingen naar voren. Sinds januari 2016 wordt dit nieuwe model van EFSA</u>
Argumentatie	De bestaande tekst was niet volledig volgens de feiten. Bovendien ontbreekt de conclusie uit de herbeoordeling.
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	aanscherping van de tekst en nuttige aanvulling

Nr. 63	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Hoofdttekst
Hoofdstuk & paragraaf	C. Risicobeoordeling Volks- en Diergezondheid
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	sappelen
Voorstel	sabbelen
Argumentatie	
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	editorial

Nr. 64	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	1.2
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Gevaren zijn geïdentificeerd en risico's beoordeeld voor de plantgezondheid, natuur en milieu, volksgezondheid en diergezondheid in Nederland.
Voorstel	Gevaren zijn geïdentificeerd en risico's beoordeeld voor de plantgezondheid, natuur en milieu, volksgezondheid en diergezondheid in Nederland. Een belangrijke disclaimer hierbij betreft het feit dat natuur dynamisch is, terwijl deze risico analyse een statische momentopname voorstaat in plaats en tijd.
Argumentatie	Natuur is dynamisch door en niet statisch (zwart/wit).
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Natuur kan zich in de tijd inderdaad ontwikkelen en aanpassen aan veranderende omstandigheden. Daarbij kan echter nog steeds sprake zijn van gevaren voor de natuur. Zo kunnen Invasieve exoten ervoor zorgen dat inheemse planten en dieren gedeeltelijk of zelfs geheel verdwijnen en de biodiversiteit afneemt.

Nr. 65	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	1.2.1
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Voor plantgezondheid zijn de risico's beoordeeld van: -Schadelijke quarantaine organismen voor de commerciële sierteelt en planten in de natuur en in tropische kassen (in dierentuinen, arboreta e.d.)
Voorstel	Voor plantgezondheid zijn de risico's beoordeeld van: Schadelijke quarantaine organismen voor de commerciële sierteelt en planten in de natuur en in tropische kassen (in dierentuinen, arboreta e.d.), waarvoor een 0-tolerantie geldt
Argumentatie	Een risicobeoordeling betreft een vergelijking, met een afgebakende groep en een transparant referentiepunt als uitgangspunt
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	In de tekst eronder staat al dat primair is gekeken naar de risico's van (potentiële) quarantaineorganismen. Ter verduidelijking is dit nu ook eerder in de tekst aangegeven. De tekst luidt nu als volgt: "Voor plantgezondheid zijn de risico's beoordeeld van: -schadelijke organismen voor de commerciële sierteelt en planten in de natuur en in tropische kassen (in dierentuinen, arboreta e.d.). Hierbij is primair gekeken naar organismen met een quarantaine status of die daarvoor (mogelijk) in aanmerking komen." Voor quarantaineorganismen geldt in de EU per definitie een nultolerantie en daarom wordt "waarvoor een 0-tolerantie geldt" niet toegevoegd. Wel is verderop in de tekst de zin toegevoegd: "Voor EU-Q's geldt een nultolerantie".

Nr. 66	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	1.2.2
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Invasieve exaoten zijn uitheemse organismen die door handelen van de mens in Nederland zijn gekomen of kunnen komen en na introductie een bereiging kunnen vormen voor de flora en fauna in Nederland.
Voorstel	Invasieve exaoten zijn uitheemse organismen die door handelen van de mens in Nederland zijn gekomen na het jaar XXXX of kunnen komen en na introductie een bereiging kunnen vormen voor de flora en fauna in Nederland. Er is voor het jaar XXXX als referentiepunt gekozen, omdat ...
Argumentatie	Als duizenden jaren zijn er door menselijk handelen invasieve exoten in Nederland. Een risicobeoordeling heeft een transparant referentiepunt. Daarbij dient de keuze voor het referentiepunt te worden onderbouwd, zoals waarom een bepaald jaar is gekozen als referentiepunt, wat de nadelen hiervan zijn en de voorwaarden om hiervan af te wijken/aan te passen. Of aansluiten bij de definitie van Q-organismen volgens pagina 21 (geheel onderstaand)
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	Voor het bepalen of een plant inheems of uitheems was, is in de risicobeoordeling gebruik gemaakt van de Standaardlijst Nederlandse Flora 2003 (Tamis et al., 2004): uitheems zijn alle planten waarvan de indigeniteits-code niet gelijk was aan 'i' (= oorspronkelijk inheems). De lijst met uitheemse soorten is aangevuld met alle bekende uitheemse soorten die sindsdien in Nederland in het wild zijn waargenomen en die zijn opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF, 2018). Deze informatie is toegevoegd.

Nr. 67	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	1.2.3
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Voor volksgezondheid zijn de risico's beoordeeld van:
Voorstel	Voor volksgezondheid hanteren we de definitie van XXXX volgens wettelijk kader XXXX. Voor volksgezondheid zijn de risico's beoordeeld van:
Argumentatie	De definitie volksgezondheid ontbreekt.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Volksgezondheid is een algemeen gebruikte term

Nr. 68	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	1.2.4
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Voor diergezondheid zijn de risico's beoordeeld van:
Voorstel	Voor diergezondheid hanteren we de definitie van XXXX volgens wettelijk kader XXXX. Voor diergezondheid zijn de risico's beoordeeld van:
Argumentatie	De definitie diergezondheid ontbreekt.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Diergezondheid is een algemeen gebruikte term

Nr. 69	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	1.3
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	BuRO heeft de risicobeoordeling sierteeltketen uitgevoerd overeenkomstig de Wet Onafhankelijke Risicobeoordeling NVWA. Hierbij spelen twee criteria een rol: - wetenschappelijke onderbouwing en - onafhankelijkheid
Voorstel	BuRO heeft de risicobeoordeling sierteeltketen uitgevoerd overeenkomstig de Wet Onafhankelijke Risicobeoordeling NVWA. Hierbij spelen drie criteria een rol: - wetenschappelijke kwaliteit; - onafhankelijkheid; -transparantie van de risicobeoordeling
Argumentatie	De criteria van het wettelijk beoordelingskader worden onvolledig en onjuist weergegeven.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	'Transparantie' staat niet genoemd in de Wet onafhankelijke risicobeoordeling. 'Transparantie' is onderdeel van het criterium 'wetenschappelijke onderbouwing'

Nr. 70	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	1.3
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	....
Voorstel	Het criterium 'transparantie van de risicobeoordeling' heeft als definitie, afbakening en borging ....
Argumentatie	Definitie, afbakening en borging van het wettelijk beoordelingskader voor het criterium transparantie ontbreekt
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Transparantie' staat niet genoemd in de Wet onafhankelijke risicobeoordeling. 'Transparantie' is onderdeel van het criterium wetenschappelijke onderbouwing.

Nr. 71	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	1.3
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	....
Voorstel	Het criterium 'wetenschappelijke kwaliteit' heeft als definitie, afbakening en borging ...
Argumentatie	Definitie, afbakening en borging van het wettelijk beoordelingskader voor het criterium wetenschappelijke kwaliteit ontbreekt. Op dit moment mist het stuk ook wetenschappelijke kwaliteit, zo is er geen hoofdstuk 'methodiek' opgenomen (in hoofdstuk gebruikte methodiek is gebaseerd op de Codex Alimentarius en EFSA, wat niet terug komt in dit stuk met toelichting, afweging en onderbouwing). Ook ontbreekt het 'discussie' hoofdstuk, waarin andere visies worden gereflecteerd.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	BuRO gebruikt Internationaal afgesproken methodieken waarnaar in de tekst wordt verwezen.

Nr. 72	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	1.3
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	...
Voorstel	BuRO gebruikt als afbakening van het begrip 'gevaar' de definitie zoals deze is geformuleerd door ....
Argumentatie	Onder kopje 1.2 staat: "gevaren zijn geïdentificeerd en risico's beoordeeld". Onduidelijk wat het verschil is tussen risico en gevaar is in deze risicobeoordeling, omdat de definitie van gevaar ontbreekt
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Een definitie voor gevaar is toegevoegd

Nr. 73	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	1.3
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	BuRO gebruikt als afbakening van het begrip 'risico' de definitie zoals deze is geformuleerd door Rosa (1998) "(A risk is): A situation or event in which something of human value (including humans themselves) has been put at stake and where the outcome is uncertain."
Voorstel	BuRO gebruikt als afbakening van het begrip 'risico' de definitie zoals deze is geformuleerd door .... Risico ≠ gevaar
Argumentatie	De definitie van Rosa lijkt te zijn gebaseerd op het voorzorgsprincipe. Kenmerk van het voorzorgsprincipe is dat het onderscheid tussen risico en gevaar vervaagd. Echter, dat is tegenstrijdig met 1.2 "gevaren zijn geïdentificeerd en risico's beoordeeld". Onvoldoende duidelijk of deze risicobeoordeling uitgaat van een risk-based approach, of opschuift naar een hazard-based approach.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	In bijlage 1.3 staat: "BuRO onderscheidt in het begrip risico dus de kans op een bedreiging van een waarde en het effect ervan."

Nr. 74	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	1.3
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	BuRO onderscheidt in het begrip risico dus de kans op een bedreiging van een waarde en het effect ervan.
Voorstel	Buro onderscheidt in het begrip risico dus de kans op een bedreiging van een waarde, maal het effect ervan. Dus: Risico = Gevaar (effect) x Blootstelling (kans).
Argumentatie	Graag verduidelijken, want anders lijkt deze risicoanalyse op te schuiven naar een gevaaranalyse.
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	In bijlage 1.3 staat: "BuRO onderscheidt in het begrip risico dus de kans op een bedreiging van een waarde en het effect ervan." Gevaar en effect zijn niet hetzelfde. Een definitie voor 'gevaar' is toegevoegd

Nr. 75	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	2.1.1
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	Het Ctgb (College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden) hanteert de volgende indeling/toepassingsgebieden bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen (Ctgb, 2015c):
Voorstel	https://www.ctgb.nl/documenten/toetsingskader-gewasbeschermingsmiddelen/2019/06/01/definitielijst-toepassingsgebieden-gewasbeschermingsmiddelen-dtg-2.2
Argumentatie	update DTG 2.2 uit 2019 gebruiken
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Dit onderdeel van de ketenbeoordeling was geschreven voor 2019

Nr. 76	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	2.1.1
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Het Ctgb hanteert de volgende indeling/toepassingsgebieden bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen (Ctgb, 2015c)
Voorstel	Het Ctgb hanteert de volgende indeling/toepassingsgebieden bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen (Ctgb, 2018)
Argumentatie	In dit stuk wordt gebruik gemaakt van verouderde Ctgb 2015 indeling,
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Dit onderdeel van de ketenbeoordeling was geschreven voor 2019

Nr. 77	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	2.1.1
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	In de sierteelt komt men vaak oo een meer globale indeling tegen in 4 categorieen (Kal, 2012)
Voorstel	...
Argumentatie	Eerst maakt men gebruik van CBS indeling en vervolgens wordt de Ctgb indeling niet consequent toegepast. Ook onduidelijk wat Kal 2012 toevoegd, als uiteindelijk bloembollen volgens de hoofdstuk niet wordt meegenomen in deze risicobeoordeling. Goed om overzicht van indelingen te presenteren, maar graag onderbouwd een keuze maken voor 1 indeling.
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	<p>BuRO heeft nu duidelijker In tekst aangegeven waarom voor een bepaalde indeling is gekozen:</p> <p>Bijlage 5 (plantgezondheid): indeling op basis van klimaatomstandigheden tijdens de teelt (verwarmde kas/koude kas en teelt in de open lucht/water- en moerasplanten) omdat deze verschillen in sterke mate het risico van een Q-organisme beïnvloeden.</p> <p>Bijlage 8 (chemie): voor analyse van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is de CBS-indeling gevolgd omdat het CBS gebruiksgegevens verzamelt volgens deze indeling; voor toepassingsgebieden van gewasbeschermingsmiddelen en biociden wordt Ctgb-indeling gevolgd.</p> <p>Voor de overige risicobeoordelingen (risico van invasieve exoten voor de natuur, het risico van de insleep van schadelijke organismen voor de volksgezondheid en diergezondheid en het risico van toxiciteit en allergeniciteit van sierplanten) is de indeling minder relevant. Kal (2012) verwijderd.</p>

Nr. 78	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	2.2, figuur 2.1
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	figuur 2.1
Voorstel	maak gebruik van figuur 2.1 uit LEI rapport LEI 2014 -043 waarin de ketenstructuur glastuinbouw is geschetst
Argumentatie	de schematische schets van de ketenstructuur in dit LEI rapport kan ook als model voor de sierteeltsector worden gebruikt. Het schema is uitgebreider dan het schema in figuur 1 en omvat tevens de internationale context van de keten (zie ook het tweede tabblad van dit bestand)
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	In de schakel 'verhandeling' is toegevoegd: 'veiling, handel, detailhandel'. Met pijlen is aangegeven dat import en export kan plaatsvinden vanuit elke schakel.

Nr. 79	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	2.2
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Figuur 2.1 schematisch overzicht van de sierteeltketen
Voorstel	Figuur 2.1 schematisch overzicht van een deel van de sierteeltketen
Argumentatie	Dit betreft slechts een ongebruikelijk deelschema. Benoem dat het slechts een deel-overzicht is, of toon de gehele keten. De business-to-business (b2B) sierteeltketen kan worden opgedeeld in vijf schakels: veredeling, vermeerdering (productie van zaden, stekken en ander teeltmateriaal), productie (productie van planten, siervruchten, snijbloemen en snijtakken), bloemenvailing en handel (inclusief import/export) en afzet (bloemist, supermarkt, groothandel, bouwmarkt, tuincentrum). Daarnaast ontbreekt argumentatie om geen business-to-consumer (B2C) mee te nemen als onderdeel van de keten. In risicobeoordeling voor volksgezondheid speelt consumentengedrag ook een rol.
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	In de schakel 'verhandeling' is toegevoegd: 'veiling, handel, detailhandel'. Met pijlen is aangegeven dat import en export kan plaatsvinden vanuit elke schakel. Consumentengedrag valt buiten de afbakening met uitzondering van het eten van planten die bedoeld zijn als sierplant. Dit is nu expliciet aangegeven in de afbakening.

Nr. 80	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	2.3.1
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	tabel 2.1
Voorstel	
Argumentatie	suggestie gegevens tabel 2.1 van het jaar 2015 vervangen door een tabel met gegevens uit 2017, 2018 en 2019;
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Cijfers ontvangen van Royal FloraHolland

Nr. 81	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	5.3.3
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	tekstdeel Hymenoscyphus
Voorstel	staat ten onrechte helemaal cursief
Argumentatie	alleen wetensch.naam cursief
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Editorial

Nr. 82	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	5.7.1
Organisatie	Naktuinbouw
Te corrigeren tekst	Nijs
Voorstel	Den Nijs
Argumentatie	juiste naam, ook in lit.lijst aanpassen; bij andere lit.verwijzingen wel juist als Den Nijs
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Editorial

Nr. 83	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	5.7.1
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	er worden relatief veel boomkwekerijproducten uit Italië ingevoerd (WUR, 2018d).
Voorstel	er worden < <i>aantal/hoeveelheid</i> > uit Italië ingevoerd (WUR, 2018d)
Argumentatie	voorkeur voor het concreet noemen van aantallen, afgezet tegen de totale invoer als dit mogelijk is. De verwijzing naar de geciteerde bron, levert bij raadpleging geen tekst meer over Italië. Het is jammer dat deze informatie nu niet meer te vinden is. Overnemen van de informatie beschikbaar op 5 juni 2018 is wenselijk. De duiding 'relatief veel' wordt daarmee concreter gemaakt
Reactie BuRO	
Reactie	Grotendeels overgenomen
Reden	De website waarnaar verwezen wordt is inderdaad niet meer toegankelijk. De referentie is verwijderd en cijfers zijn toegevoegd uit Eurostat.

Nr. 84	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	5.7
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	<p>Import van sierplanten en fyto­sanitaire wetgeving</p> <p>De huidige fyto­sanitaire wetgeving biedt beperkt garanties tegen introducties van vooral potentiële Q's via de import van sierplanten. De EU kent een open systeem waarbij planten (en plantaardige producten) zonder risicoanalyse vooraf mogen worden geïmporteerd. Bijzondere eisen worden in de regel pas ingesteld na identificatie van een nieuw potentieel gevaar (nieuw schadelijk organisme of nieuwe pathway van een bestaande Q). Aan de import van sierplanten wordt wel een aantal algemene fyto­sanitaire eisen gesteld waaronder visuele inspecties en eisen voor aanhangende grond, maar deze zijn onvoldoende om introducties van nieuwe schadelijke organismen volledig te voorkomen</p>
Voorstel	<p>Import van sierplanten en fyto­sanitaire wetgeving</p> <p>De huidige fyto­sanitaire wetgeving vermeldt een aantal algemene fyto­sanitaire eisen , waaraan planten en plantaardige producten moeten voldoen, om import mogelijk te maken. Deze algemene eisen, waaronder visuele inspecties en eisen voor aanhangende grond, beperken de introducties van nieuwe schadelijke organismen, maar kunnen dit niet volledig voorkomen. Aanvullende, extra eisen worden in de regel pas ingesteld na identificatie van een nieuw potentieel gevaar (nieuw schadelijk organisme of nieuwe pathway van een bestaande Q).</p>
Argumentatie	
Reactie BuRO	
Reactie	Er wordt verwezen naar tekst uit de hoofdttekst (zie opmerking no. 30). Deze tekst staat niet in hoofdstuk 5.7 van de bijlage.
Reden	De voorgestelde tekstwijziging is overgenomen in de hoofdttekst.

Nr. 85	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	5.7.1
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Omdat veel meer plantengenera en -soorten worden geïmporteerd dan de huidige 35 in de uitvoerings-verordening blijft de kans op introductie van nieuwe schadelijke organismen via de import van planten relatief groot.
Voorstel	Omdat veel meer plantengenera en -soorten worden geïmporteerd dan de huidige 35 in de uitvoerings-verordening blijft de mogelijkheid op introductie van nieuwe schadelijke organismen via de import van planten aanwezig.
Argumentatie	de kans dat introductie relatief groot is' is niet met cijfers onderbouwd. Het is nu niet duidelijk wat met 'relatief groot' wordt bedoeld.
Reactie BuRO	
Reactie	Tekst verduidelijkt/informatie toegevoegd n.a.v. commentaar
Reden	BuRO heeft inderdaad geen kwantitatieve inschatting gemaakt van de kans op introductie van nieuwe schadelijke organismen via de import van planten. De inschatting dat deze kans relatief groot is, is gebaseerd op meerdere voorbeelden van organismen die meest waarschijnlijk met import van planten zijn binnengekomen in de afgelopen decennia en diverse referenties die ook wijzen op het grote risico van de import van sierplanten (zie bijlage 5.7). BuRO heeft ook korte risicobeoordelingen gemaakt van een groot aantal Q's en daarbij de kans op introductie gescoord op een schaal van 1 tot 5 volgens een van te voren vastgestelde 'rating guidance'. De kans op introductie is als relatief groot beoordeeld bij een score van 3 of hoger (zie Bijlage 5). De kans op introductie van een nieuwe schadelijke organisme via de pathway 'planten bestemd voor opplant' krijgt minimaal een score 3 op basis van deze scoringsmethode. Dit is nu toegevoegd aan bijlage 5.7.

Nr. 86	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	6.1
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Een exoot is een plant, dier, of ander organisme, dat van nature niet in Nederland voorkomt en door handelen van de mens in ons land komt.
Voorstel	Een exoot is een plant, dier, of ander organisme, dat van nature niet in Nederland voorkomt met als referentiejaar XXXX en door handelen van de mens in ons land komt.
Argumentatie	
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	Voor het bepalen of een plant inheems of uitheems was, is in de risicobeoordeling gebruik gemaakt van de Standaardlijst Nederlandse Flora 2003 (Tamis et al., 2004): uitheems zijn alle planten waarvan de indigeniteits-code niet gelijk was aan 'i' (= oorspronkelijk inheems). De lijst met uitheemse soorten is aangevuld met alle bekende uitheemse soorten die sindsdien in Nederland in het wild zijn waargenomen en die zijn opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF, 2018). Deze informatie is toegevoegd.

Nr. 87	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	6.1
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Er zijn in Nederland in totaal 2438 uitheemse plantensoorten in het wild waargenomen.
Voorstel	Er zijn in Nederland in totaal 2438 uitheemse plantensoorten in het wild waargenomen, ten opzichte van het referentiejaar XXXX
Argumentatie	
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	Voor het bepalen of een plant inheems of uitheems was, is in de risicobeoordeling gebruik gemaakt van de Standaardlijst Nederlandse Flora 2003 (Tamis et al., 2004): uitheems zijn alle planten waarvan de indigeniteits-code niet gelijk was aan 'i' (= oorspronkelijk inheems). De lijst met uitheemse soorten is aangevuld met alle bekende uitheemse soorten die sindsdien in Nederland in het wild zijn waargenomen en die zijn opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF, 2018). Deze informatie is toegevoegd.

Nr. 88	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	6.5
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Uit een analyse van de introductie en vestiging van uitheemse soorten in vier Noordwest-Europese landen (België, Frankrijk, Groot-Brittannië en Nederland) blijkt dat 57% van de invasieve plantensoorten bewust is geïntroduceerd en in 73% van die gevallen de soorten zijn geïmporteerd voor de sierteelt (Zieritz et al., 2017)."
Voorstel	
Argumentatie	deze zin is niet duidelijk: er is een analyse gedaan naar introductie en vestiging van uitheemse soorten in NW Europa: was van de invasieve soorten 57 % bewust geïntroduceerd en dus uitheems? En was van deze 57 % weer 73 % bewust geïmporteerd voor de sierteelt? Is het mogelijk om hier aantallen te noemen. Dat geeft een beeld van de omvang.
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	De bron geeft geen aantallen, alleen percentages. In de tekst is 'die gevallen' vervangen door '57%' en de tekst is nu als volgt: "Uit een analyse van de introductie en vestiging van uitheemse soorten in vier Noordwest-Europese landen (België, Frankrijk, Groot-Brittannië en Nederland) blijkt dat 57% van de invasieve plantensoorten bewust is geïntroduceerd en in 73% van die 57% de soorten zijn geïmporteerd voor de sierteelt (Zieritz et al., 2017)."

Nr. 89	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	6.6
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Een aantal invasieve plantensoorten waartegen terrein- en/of waterbeheerders kostbare bestrijdingsmaatregelen uitvoeren, is te koop. Door deze verkoop kan de soort opnieuw worden geïntroduceerd in de natuur. Voorbeelden zijn de rimpelroos (<i>Rosa rugosa</i>), een variant van de zeer moeilijk te bestrijden de Japanse duizendknoop (<i>Fallopia japonica</i>) en watercrassula (<i>Crassula helmsii</i>) ³³
Voorstel	Een aantal invasieve plantensoorten waartegen terrein- en/of waterbeheerders kostbare bestrijdingsmaatregelen uitvoeren, is te koop, <i>tot ze op de Unielijst 'invasieve exoten' zijn geplaatst</i> . Door deze verkoop kan de soort opnieuw worden geïntroduceerd in de natuur. Voorbeelden zijn de rimpelroos (<i>Rosa rugosa</i>), een variant van de zeer moeilijk te bestrijden de Japanse duizendknoop (<i>Fallopia japonica</i>) en watercrassula (<i>Crassula helmsii</i>) ³³
Argumentatie	toevoeging: tot ze op de Unielijst 'invasieve exoten' zijn geplaatst. Immers na plaatsing van een soort op de Unielijst invasieve exoten is verkoop en handel niet meer toegestaan (na een beperkte overgangperiode)
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	De toevoeging 'tot ze op de Unielijst 'invasieve exoten' zijn geplaatst' is niet relevant. De tekst geeft aan dat soorten die bestreden worden nog steeds te koop zijn. Dat soorten mogelijk in de toekomst verboden worden doordat ze op de Unielijst komen, klopt, maar op dit moment zijn deze soorten te koop.

Nr. 90	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.2.2
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	Ook voor biociden geldt dat voor de middelen waarvan de werkzame stof die nog niet in Europees verband is beoordeeld het bestaande nationale recht geldt. Biociden worden alleen toegelaten voor algemene hygiëne. In 2017 heeft het Ctgb haar beleid voor biociden toelatingen verder geharmoniseerd met Europese richtlijnen waardoor het gebruik van biociden niet specifiek gericht kan zijn op de bescherming van planten of plantaardige producten; dergelijke middelen vallen onder de gewasbeschermingsmiddelen. Dit geldt alleen voor nieuwe registraties of herregistraties zodat deze wijziging geleidelijk wordt ingevoerd (Ctgb, 2018d).
Voorstel	Ook voor biociden geldt dat voor de middelen waarvan de werkzame <u>stof nog</u> niet in Europees verband is beoordeeld <u>volgens Verordening (EU) 528/2012</u> het bestaande nationale recht geldt. In 2017 heeft het Ctgb <u>zijn</u> beleid voor biociden toelatingen verder geharmoniseerd met Europese richtlijnen waardoor het gebruik van biociden <u>binnen de landbouw</u> niet specifiek gericht kan zijn op de bescherming van planten of plantaardige producten, maar alleen op algemene hygiëne; vallen onder de gewasbeschermingsmiddelen. Dit geldt alleen voor nieuwe registraties of herregistraties zodat deze wijziging geleidelijk wordt ingevoerd (Ctgb, 2018d).
Argumentatie	Verwijzing naar de Verordening voor biociden; Verbijzondering van de biociden die binnen de landbouw kunnen worden gebruikt / toegelaten. Zoals het er stond was feitelijk onjuist (biociden worden niet alleen toegelaten voor algemene hygiëne).
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	aanscherping van de tekst

Nr. 91	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.2.2
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	Een aantal van deze werkzame stoffen heeft ook een toelating als gewasbeschermingsmiddel.
Voorstel	Een aantal van deze werkzame stoffen is ook goedgekeurd als werkzame stof in een gewasbeschermingsmiddel.
Argumentatie	Een werkzame stof wordt goedgekeurd <i>als ws voor toepassing in een gewasbeschermingsmiddel</i>
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	aanscherping van de tekst

Nr. 92	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.3.2
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Uit cijfers van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) over 2016 blijkt dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij de teelt van bloemen onder glas ten opzichte van andere teelten intensief is (29,5 kg werkzame stof per ha in 2016), ondanks dat het gebruik per hectare tussen 2012 en 2016 met 25% is afgenomen. Het gebruik is met name intensief voor de teelt van rozen, chrysanten en gerbera's.
Voorstel	Uit cijfers van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) over 2016 blijkt dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij de teelt van bloemen onder glas ten opzichte van andere teelten hoger is in kg werkzame stof per hectare, ondanks dat het gebruik per hectare tussen 2012 en 2016 met 25% is afgenomen. Het gebruik in kilogram werkzame stof is met name hoger voor de teelt van rozen, chrysanten en gerbera's.
Argumentatie	het woord 'intensief' is vervangen door hoger gebruik kilogram werkzamen stof per hectare. Dit is een meer neutrale formulering. Eventueel kunnen de cijfers uit de bijlage hier worden toegevoegd <i>rozen (81,8 kg werkzame stof/ha), chrysanten (76 kg werkzame stof/ha) en gerbera's (40,5 kg werkzame stof/ha)</i> .
Reactie BuRO	
Reactie	Grotendeels overgenomen
Reden	'Hoger' of 'hoog ten opzichte van' is meer objectief dan intensief. De tekst na aanpassing: "Ten opzichte van andere teelten is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, in kilogrammen werkzame stof per hectare, in bloemen onder glas hoog (29,5 kg werkzame stof per ha in 2016) ondanks dat het gebruik per hectare tussen 2012 en 2016 met 25% is afgenomen."

Nr. 93	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.3.3
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	De oorzaak van de relatief slechte naleving van wet- en regelgeving in de sierteelt kan mogelijk gevonden worden in beperkingen van het middelenpakket, en het ontbreken van controle door residumetingen zoals wel het geval is bij producten bestemd voor consumptie (NVWA, 2015a;2017b).
Voorstel	De oorzaak van een het niet naleven van wet- en regelgeving in de sierteelt, ten aanzien van het middelengebruik, kan mogelijk gevonden worden in beperkingen van het middelenpakket, en het ontbreken van controle door residumetingen zoals wel het geval is bij producten bestemd voor consumptie (NVWA, 2015a;2017b).
Argumentatie	tekst neutraler opgesteld
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	De naleving binnen de sierteelt is laag ten opzichte van andere teelten. De oorzaak van de relatief slechte naleving van wet- en regelgeving in de sierteelt, ten aanzien van middelengebruik, kan mogelijk gevonden worden in beperkingen van het middelenpakket, en het ontbreken van controle door residumetingen zoals wel het geval is bij producten bestemd voor consumptie (NVWA, 2015a;2017b).

Nr. 94	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.3.4
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	In de sierteelt, en dan met name de teelt van bloemen onder glas, is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen intensief ten opzichte van andere teelten. - Voor biociden zijn nauwelijks gegeven over het gebruik van werkzame stoffen en middelen binnen de sierteelt beschikbaar. - Bij inspecties door de NVWA tussen 2012 en 2017 werd een lage naleving van wet- en regelgeving voor sierteelt onder glas geconstateerd. In de naleving zijn grote verschillen tussen teelten. Voor de onbedekte sierteelt is de algehele naleving tussen 2016 en 2017 82%. Als mogelijke verklaring voor deze statistieken worden o.a. de beperkingen in het middelenpakket genoemd. De eventuele effecten van de recente veranderingen van de toelatingsrichtlijnen op het middelenpakket zijn nog niet bekend.
Voorstel	In de sierteelt, en dan met name de teelt van bloemen onder glas, is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in kilogram per hectare hoger ten opzichte van andere teelten. - Voor biociden zijn nauwelijks gegeven over het gebruik van werkzame stoffen en middelen binnen de sierteelt beschikbaar. - Bij inspecties door de NVWA tussen 2012 en 2017 werd een naleving van wet- en regelgeving voor sierteelt onder glas geconstateerd van 78 tot 80 %. In de naleving zijn grote verschillen tussen teelten. Voor de onbedekte sierteelt is de algehele naleving tussen 2016 en 2017 82%. Als mogelijke verklaring voor deze statistieken worden o.a. de beperkingen in het middelenpakket genoemd. De eventuele effecten van de recente veranderingen van de toelatingsrichtlijnen op het middelenpakket zijn nog niet bekend.
Argumentatie	conclusies iets anders omschreven: * gebruik in kilogrammen per ha hoger (in plaats van gebruik is intensief) * percentage bij sierteelt onder glas weergegeven; voor de onbedekte sierteelt was dit ook genoemd bij de conclusie
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	Het eerste voorstel is overgenomen: "In de sierteelt, en dan met name de teelt van bloemen onder glas, is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (in kilogrammen per hectare) hoger dan in andere teelten. "hoger dan" is objectiever dan "intensief ten opzichte van". Het tweede voorstel om het nalevingspercentage bij sierteelt onder glas te noemen is niet overgenomen. De zin "Voor de onbedekte sierteelt is de algehele naleving tussen 2016 en 2017 82%" is verwijderd. BuRO kiest ervoor om de nalevingspercentages niet te noemen omdat de aard van de overtredingen kunnen verschillen en de cijfers daarom mogelijk niet goed kunnen worden vergeleken.

Nr. 95	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.4.1.
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	De grote diversiteit aan gewassen en plagen binnen deze sector, de relatieve gevoeligheid van sierplanten voor ziekten en plagen en de strenge esthetische eisen die de markt aan de producten stelt, vormen een extra uitdaging voor gewasbescherming (Bethke & Cloyd, 2009; LTO, 2015).
Voorstel	De grote diversiteit aan gewassen en plagen binnen deze sector, de relatieve gevoeligheid van sierplanten voor ziekten en plagen en de strenge esthetische eisen die de markt aan de producten stelt, vormen een extra uitdaging voor gewasbescherming (Bethke & Cloyd, 2009; LTO, 2019).
Argumentatie	suggestie om te verwijzen naar ambitie Plantgezondheid 2030 van LTO Nederland : https://www.lto.nl/onderwerpen/gewasbescherming/
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Interessante bron, maar bevat geen specifieke informatie over het belang van gewasbeschermingsmiddelen voor de sierteelt.

Nr. 96	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.6.1
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Risicobeoordeling voor consumenten bij dermale blootstelling
Voorstel	
Argumentatie	geen alternatieve tekst; suggestie om kennis te nemen van het rapport uitgebracht door het PT: Kuik, A.J. van 2017. Residuen in boomkwekerijgewassen. Wageningen Plant Research, Projectnummer 3735036500; vertrouwelijk op te vragen ; gegevensgebruik na overleg ; tweede suggestie: verken of het mogelijk is cijfers in te zien van residuemonsters verzameld door bijv. MPS en SMK.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Dit zijn relevante suggesties, echter is dit zoals LTO aangeeft een vertrouwelijk rapport en BuRO kan niet refereren naar vertrouwelijke rapporten. De risicobeoordeling van dermale blootstelling voor de consument zal ook op basis van deze aanvullende gegevens niet kwantitatief uitgewerkt kunnen worden omdat van veel stoffen de dermale opname niet bekend is. De uitkomst van de risicobeoordeling zal door deze informatie ook niet veranderen.

Nr. 97	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.6.2.
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	Voor procymidone (grootste verhouding tussen aangetroffen residuconcentratie en de ARfD) zijn dit slechts 10 rozenblaadjes voor kinderen en 60 rozenblaadjes voor volwassenen.
Voorstel	Voor procymidone (grootste verhouding tussen aangetroffen residuconcentratie en de ARfD) zijn dit slechts 10 rozenblaadjes voor kinderen en 60 rozenblaadjes voor volwassenen. <u>Procymidone heeft overigens al sinds 2008 geen goedkeuring meer als werkzame stof.</u>
Argumentatie	Relevante aanvulling op tekst.
Reactie BuRO	
Reactie	Grotendeels overgenomen
Reden	Het gaat hier mogelijk om rozen die zijn ingevoerd uit derde landen waar procymidone nog wel kan worden toegepast. De aanvulling van het Ctgb is zeker relevant, deze wordt met de aanvulling over mogelijk gebruik in derde landen overgenomen: "Procymidone heeft overigens als werkzame stof sinds 2008 in Europa geen goedkeuring meer. Het kan echter zijn dat dit middel buiten Europa nog wel wordt toegepast."

Nr. 98	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.6.3
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Toch concludeerde de Gezondheidsraad dat de veiligheid gerelateerd aan beroepsmatige blootstelling in de praktijk niet altijd voldoende is (Gezondheidsraad, 2014). Een mogelijke oorzaak is een gebrekkige naleving van de voorschriften, of het onderbelicht blijven van specifieke stoffeigenschappen of gevoelige groepen in de toelatingsprocedure.
Voorstel	Toch concludeerde de Gezondheidsraad dat de veiligheid gerelateerd aan beroepsmatige blootstelling in de praktijk niet altijd voldoende is (Gezondheidsraad, 2014). Een mogelijke oorzaak kan zijn een gebrekkige naleving van de voorschriften, of het onderbelicht blijven van specifieke stoffeigenschappen of gevoelige groepen in de toelatingsprocedure.
Argumentatie	een mogelijke oorzaak 'is' aangepast in een mogelijke oorzaak 'kan zijn'.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	`een mogelijke oorzaak' geeft al aan dat het zo zou kunnen zijn.

Nr. 99	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.6.3
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	De potentiële dermale blootstelling bij het P90 percentiel van de residuconcentraties en de maximaal aangetroffen concentraties werden overschreden voor respectievelijk drie en vijf stoffen de AOEL, waardoor gezondheidsrisico's niet uit te sluiten zijn.
Voorstel	De potentiële dermale blootstelling bij het P90 percentiel van de residuconcentraties en <u>bij de maximaal aangetroffen concentraties overschreed de AOEL</u> voor respectievelijk drie en vijf stoffen , waardoor gezondheidsrisico's niet uit te sluiten zijn.
Argumentatie	tekstueel
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	oorspronkelijke tekst liep niet

Nr. 100	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.6.4
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	Op Europees niveau werkt EFSA aan een geharmoniseerde methode voor blootstellingsberekeningen voor omwonenden, omstanders en passanten (EFSA, 2018d).
Voorstel	geen tekst
Argumentatie	De tekst klopt niet, het model is vanaf 2016 geïmplementeerd.
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	De opmerking is terecht. EFSA heeft in 2015 een guidance uitgebracht met als doel de aanpak te harmoniseren. De zin is gewijzigd in: "EFSA heeft in 2015 een richtlijn uitgebracht waarin een geharmoniseerde aanpak voor blootstellingsberekeningen voor omwonenden, omstanders en passanten is beschreven."

Nr. 101	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.6.5
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	De herbeoordeling van glyfosaat als actieve stof start op 15 december 2019 en moet uiterlijk in december 2022 zijn voltooid (Ctgb, 2019a).
Voorstel	De herbeoordelingsprocedure van glyfosaat als actieve stof <u>is op 15 december 2019 gestart</u> en moet uiterlijk in december 2022 zijn voltooid (Ctgb, 2019a).
Argumentatie	De herbeoordeling zelf moet nog starten, de procedure is wel gestart.
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	aanscherping van de tekst

Nr. 102	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.6.5
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	In 2013 bracht EFSA een specifieke richtlijn uit voor de risicobeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen voor bijen (EFSA, 2013).
Voorstel	In 2013 bracht EFSA een specifieke richtlijn uit voor de risicobeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen voor bijen (EFSA, 2013). <u>Tot op heden is deze richtlijn nog niet in Europa aangenomen. Momenteel vindt er een update plaats van een aantal onderdelen van deze conceptrichtlijn.</u>
Argumentatie	De richtlijn is nog geen geldend toetsingskader
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	verduidelijkende aanvulling op de tekst

Nr. 103	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	8.6.6
Organisatie	Plantum
Te corrigeren tekst	Genetische modificatie wordt toegepast binnen de sierteelt; toelatingen worden binnen een streng wettelijk kader beoordeeld. Het huidige risico van illegaal geïmporteerde genetisch gemodificeerde sierteeltproducten voor volksgezondheid en milieu is als laag beoordeeld.
Voorstel	zin weglaten
Argumentatie	Wat is de relevantie van deze opmerking onder 'gewasbescherming en biociden'??
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Het onderbrengen van het risico van GMO's in bijlage 8 is een keuze geweest. Dit onderwerp past niet beter in een andere bijlage. De hoeveelheid tekst werd te weinig bevonden voor een aparte bijlage. In de inleiding van bijlage 8 is toegevoegd dat in paragraaf 8.6 ook aandacht wordt besteed aan het risico van genetische modificatie bij sierplanten.

Nr. 104	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	9.1
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Hieronder worden achtereenvolgens de risico's besproken van: <ul style="list-style-type: none"> - eetbare (sier)planten, - verven en bewerken van sierplanten, - toxiciteit van sierplanten, en - allergeniciteit van sierplanten.
Voorstel	De risicobeoordeling wordt uitgevoerd overeenkomstig de Wet Onafhankelijke Risicobeoordeling, met als criteria wetenschappelijke kwaliteit. Volgens de wetenschappelijke methodiek worden achtereenvolgens de risico's besproken van: <ul style="list-style-type: none"> - eetbare (sier)planten, - verven en bewerken van sierplanten, - toxiciteit van sierplanten, en - allergeniciteit van sierplanten.
Argumentatie	Dit stuk betreft een data-dumb van willekeurige feiten, zonder duidelijk doel en probleemstelling. Hierdoor ontstaat de bias 'illusoire correlatie'; het zien van een samenhang tussen bepaalde distinctieve kenmerken terwijl die samenhang er daadwerkelijk niet is. Zo ziet schiet het stuk van bloeiduur op het eiland Guernsey(blz 14), naar wereldwijde klimaatverandering en koppelt dit vervolgens aan een Nederlandse risicobeoordeling. Ik mis in dit stuk de wetenschappelijke kwaliteit, wat een randvoorwaarde is volgens de Wet Onafhankelijke Risicobeoordeling.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Het gaat hier om een gevareninventarisatie en -karakterisatie. Een (klassieke) risicobeoordeling is niet mogelijk vanwege gebrek aan informatie.

Nr. 105	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	9.2.2
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Hiervoor wordt meestal de Acceptable Daily Intake (ADI) of de Tolerable Daily Intake (TDI) gebruikt. De ADI wordt gebruikt voor toegelaten stoffen zoals gewasbeschermingsmiddelen. De TDI wordt gebruikt voor stoffen die niet bewust aan het voedsel worden toegevoegd, zoals milieucontaminanten. Voor de beoordeling van acute gezondheidseffecten wordt de ARfD (Acute Referentie Dosis) gebruikt. Dit is de maximale hoeveelheid van een stof die iemand gedurende korte tijd, meestal 24 uur, veilig kan innemen. Bij een overschrijding van de ADI of TDI neemt de kans op een gezondheidseffect toe maar dit betekent niet dat er ook daadwerkelijk altijd een effect zal optreden.
Voorstel	Bij het toepassen van een middel kunnen hele kleine hoeveelheden (residuen) in of op het gewas achterblijven. Stoffen worden onderzocht op de dosis waarbij geen meetbaar effect wordt vastgesteld (NOAEL), de dosis die men veilig op één dag kan innemen (ARfD) en de dosis die men levenslang dagelijks kan innemen (ADI). Hierbij wordt ook rekening gehouden met kwetsbare groepen zoals baby's en met het scenario dat men overmatig veel eet van een lievelingsgroente of fruit. Bij de laagste norm wordt een veiligheidsfactor ingebouwd. MRLs worden bepaald door onafhankelijke organisaties die daarbij zeer grote veiligheidsmarges in acht nemen. Wanneer de MRL een zeldzame keer overschreden worden, is er in de meeste gevallen geen gevaar voor de menselijke gezondheid omdat ze ver beneden de veiligheidsnormen liggen. Naast de ADI, wordt er gebruik gemaakt van de TDI voor niet bewust aan het voedsel toegevoegde milieucontaminanten.
Argumentatie	Naar mijn mening een mistig en onduidelijk stuk over MRL's, terwijl juist op het gebied van MRL's grote deskundigheid en veiligheidsmarges zijn ingebracht, die van groot belang zijn voor een risicobeoordeling. Graag het stuk over MRL's verduidelijken en uitbreiden.
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	Dit stuk gaat over de Acceptable Daily Intake (ADI) of de Tolerable Daily Intake (TDI) en niet over MRL's. BuRO is van mening dat deze termen hier voldoende worden uitgelegd.

Nr. 106	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	9.2.2
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Bij het vaststellen van de limieten voor residuen van gewasbeschermingsmiddelen (MRL's) in voedsel wordt uitgegaan van Goede Landbouwpraktijk (GLP), waarbij het gebruik van deze middelen zo beperkt mogelijk is, zonder de werking ervan te beïnvloeden.
Voorstel	Een MRL wordt vastgesteld op basis van wat haalbaar is bij de toepassing van goede landbouwpraktijk (Good Agricultural Practice) en daarbij wordt rekening gehouden met de toxicologische maatstaven. Er bestaat een aanzienlijke marge tussen wat aanvaardbaar is vanuit toxicologisch standpunt en de veel lagere feitelijke blootstelling volgens de wettelijk vereiste MRL. Dat is de reden waarom, wanneer de MRL af en toe overschreden wordt, dit zelden of nooit een gevaar inhoudt voor de menselijke gezondheid. Meer nog, van de verschillende honderdduizenden residu-monsters die sinds 1996 door het residucontroleprogramma van de EU onderzocht zijn, werd bij een uiterst conservatieve risicoanalyse slechts bij 2-4% van de monsters een theoretisch risico vastgesteld.
Argumentatie	MRL's zijn van cruciaal belang in een risicobeoordeling en daarom dient de werking van een MRL goed uitgelegd te worden, inclusief wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen bij MRL overschrijding. Dit ontbreekt op dit moment in dit stuk.
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	Het tekstvoorstel is deels overgenomen. De tekst luidt nu: "Een MRL voor residuen van gewasbeschermingsmiddelen in voedsel wordt vastgesteld op basis van wat haalbaar is bij de toepassing van goede landbouwpraktijk (Good Agricultural Practice) en daarbij wordt rekening gehouden met de toxicologische maatstaven." De rest van het voorstel is niet overgenomen. De reden is dat een verdere uitweiding over MRL's in de huidige ketenbeoordeling niet nodig wordt gevonden omdat voor sierteeltgewassen geen MRL's worden vastgesteld. De MRL wordt in bijlage 9 alleen benoemd vanwege het raakvlak van deze bijlage met voedselgewassen waarvoor wel MRL's gelden. Verder zijn in de risicobeoordeling de mogelijke gezondheidsrisico's door overschrijding van de MRL ook niet beoordeeld.

Nr. 107	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	9.3
Organisatie	Royal FloraHolland
Te corrigeren tekst	
Voorstel	
Argumentatie	Toevoegen: • Bij planten wordt voor het kleuren van de bloemen tegenwoordig veelvuldig gebruikt gemaakt van het injecteren van bloemstelen met verf.
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Goede aanvulling

Nr. 108	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	9.3
Organisatie	Glastuinbouw Nederland
Te corrigeren tekst	Een belangrijke tak van nijverheid verantwoordelijk voor de uitstoot van vluchtige organische stoffen was de bloemverversbranche (Limburg, 1992). Het verven van snijbloemen en kamerplanten (bijvoorbeeld orchideeën) gebeurde door ze onder te dompelen in een vat met verf. Om de verf te verdunnen en omdat bloemen vaak een waslaagje hebben, is een oplosmiddel nodig. Hiervoor werden vluchtige stoffen zoals aceton gebruikt in concentraties tot 90%. Of en in welke mate deze stoffen nog steeds worden gebruikt, is niet bekend. Blootstelling aan deze stoffen kan leiden tot aandoeningen aan hersenen en huid.
Voorstel	Het verven van kamerplanten (bijvoorbeeld orchideeën) gebeurt door ze te injecteren met kleurstoffen, waardoor er een natuurlijke bloemverkleuring optreedt. Door de injectie bij de bloem te plaatsen verkleuren de bladeren niet mee.
Argumentatie	Dit betreft gedateerde informatie uit 1992. Een kamerplant dompelen in verf gebeurt (zover mij bekend) niet meer, omdat dit er 'nep' uitziet en daardoor commercieel niet aantrekkelijk is. Orchideeën worden nog wel gekleurd, maar uitsluitend via injectie technieken, waardoor de kleuring er natuurlijk uitziet. Dit zelfde geldt voor bloemen, die via opzuiging van verf een andere kleur innemen. De informatie hierover updaten en op basis daarvan een betere risico beoordeling doen.
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	In de tekst staat ook dat verven door onderdompelen in het verleden gebeurde. De tekst "of en in welke mate deze stoffen nog worden gebruikt is niet bekend" is nu gewijzigd in: "voor zover bekend worden bloemen niet meer op deze wijze geleverd". Toegevoegd is ook de tekst "Bij planten wordt voor het kleuren van de bloemen tegenwoordig veelvuldig gebruikt gemaakt van het injecteren van bloemstelen met verf". Deze wijzigingen hebben geen gevolgen voor de conclusie aan het eind van de paragraaf (deze is ongewijzigd).

Nr. 109	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	9.3
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Een belangrijke tak van nijverheid verantwoordelijk voor de uitstoot van vluchtige organische stoffen was de bloemverversbranche (Limburg, 1992). Het verven van snijbloemen en kamerplanten (bijvoorbeeld orchideeën) gebeurde door ze onder te dompelen in een vat met verf. Om de verf te verdunnen en omdat bloemen vaak een waslaagje hebben, is een oplosmiddel nodig. Hiervoor werden vluchtige stoffen zoals aceton gebruikt in concentraties tot 90%. Of en in welke mate deze stoffen nog steeds worden gebruikt, is niet bekend. Blootstelling aan deze stoffen kan leiden tot aandoeningen aan hersenen en huid.
Voorstel	
Argumentatie	deze alinea laten vervallen; betreft een bron uit 1992 (publicatie krant); inmiddels worden andere technieken gebruikt . Voorkeur om hier de huidige technieken te noemen.
Reactie BuRO	
Reactie	Deels overgenomen
Reden	In de tekst staat ook dat verven door onderdompelen in het verleden gebeurde. De tekst "of en in welke mate deze stoffen nog worden gebruikt is niet bekend" is nu gewijzigd in: "voor zover bekend worden bloemen niet meer op deze wijze geverfd". Toegevoegd is ook de tekst "Bij planten wordt voor het kleuren van de bloemen tegenwoordig veelvuldig gebruikt gemaakt van het injecteren van bloemstelen met verf". Deze wijzigingen hebben geen gevolgen voor de conclusie aan het eind van de paragraaf (deze is ongewijzigd).

Nr. 110	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	9.3
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	<u>Werkers in de land- en tuinbouw</u> . Monso et al. (Monso et al., 2002) onderzochten de prevalentie van werkgerelateerde astma en en sensibilisatie van allergenen op de werkplaats bij in totaal 39 bloemen- en/of sierplantenkwekers onder glas. Sensibilisatie voor bloemen of schimmels werd gevonden voor 13 van 38 kwekers en een vierde deel van de kwekers die gesensibiliseerd waren voor bloemen of schimmels in de werkplaats, had astma. Dit betekende dat 8% van de kwekers astma had; dit is bijna twee maal zo veel als in de Nederlandse bevolking.
Voorstel	<u>Werkers in de land- en tuinbouw</u> . Monso et al. (Monso et al., 2002) onderzochten de prevalentie van werkgerelateerde astma en en sensibilisatie van allergenen op de werkplaats bij in totaal 39 bloemen- en/of sierplantenkwekers onder glas. Sensibilisatie voor bloemen of schimmels werd gevonden voor 13 van 38 kwekers en een vierde deel van de kwekers die gesensibiliseerd waren voor bloemen of schimmels in de werkplaats, had astma. Dit betekende dat 8% van de kwekers astma had; dit is bijna twee maal zo veel als in de Nederlandse bevolking. (<i>bron....</i>)
Argumentatie	bronvermelding toevoegen;
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	De bron (Monso et al., 2002) staat al vermeld aan het begin van de tekst.

Nr. 111	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdttekst/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	9.4.5
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	Conclusies: - Sierplanten bevatten vele toxische stoffen, die kunnen leiden tot ernstige vergiftigingsverschijnselen wanneer ze worden ingenomen door mens of dier.
Voorstel	Conclusies: - Stoffen in bepaalde sierplanten kunnen leiden tot ernstige vergiftigingsverschijnselen wanneer ze worden ingenomen door de mens of dier
Argumentatie	nuancering in de conclusie door toevoeging 'stoffen in bepaalde' sierplanten: dit sluit beter aan op de voorafgaande tekst.
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	Voorstel tekst overgenomen ter verduidelijking

Nr. 112	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	11
Organisatie	Ctgb
Te corrigeren tekst	EFSA, 2018d. Pesticide Exposure: harmonised guidance increases protection for operators, workers, residents and bystanders [Webpagina, 23-10-2014]. Beschikbaar online: http://www.efsa.europa.eu/en/press/news/141023 [Geraadpleegd: 29-11-2018].
Voorstel	
Argumentatie	Verwijzing in link gaat naar document uit <u>2014</u> waarin EFSA aankondigt dat het model beschikbaar is, dus EFSA_2018d kan niet goed zijn
Reactie BuRO	
Reactie	Overgenomen
Reden	De website was in 2018 geraadpleegd maar het gaat inderdaad om een document uit 2014 en dan is '2014' het juiste jaartal in de referentie

Nr. 113	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	11
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	LTO, 2016. Systeemaanpak Duurzame Gewasbescherming. Land en tuinbouworganisatie Nederland. Beschikbaar online: http://www.lto.nl/media/default.aspx/emma/org/10875532/flyer%20systeemaanpak%20duurzame%20gewasbescherming.pdf
Voorstel	
Argumentatie	link niet meer beschikbaar ;
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	BuRO heeft het document opgeslagen. De bron is nog beschikbaar.

Nr. 114	
Opmerking van de organisatie	
Hoofdstuk/bijlagen	Bijlagen
Hoofdstuk & paragraaf	11
Organisatie	LTO Nederland
Te corrigeren tekst	LTO, 2015. Schoner, Groener, Beter! LTO actieplan gewasbescherming 2015-2020. LTO Nederland.
Voorstel	
Argumentatie	actieplan niet meer opvraagbaar;
Reactie BuRO	
Reactie	Niet overgenomen
Reden	BuRO heeft het document opgeslagen. De bron is nog beschikbaar.